

L'estat actual de la formació de circ a Catalunya. Propostes de recorreguts formatius

Relatories de les
II Jornades de Formació de Circ,
celebrades a Barcelona els
dies 20 i 21 de novembre de 2010

Informes CoNCA

***“Hem de ser capaços, a través del circ,
d’actuar, educar i socialitzar.”***

Mercè Mateu

Introducció

En resposta al que estableix el *Pla integral del circ*, principal instrument del Govern català per impulsar una millora de les condicions creatives i professionals al sector del circ del nostre país, l'any 2007 es van realitzar a l'Ateneu Popular de Nou Barris les I Jornades sobre Formació de Circ. En aquella ocasió es va presentar una visió panoràmica dels diferents models de formació de circ existents a nivell internacional, amb l'objecte d'obrir el debat per concretar el que millor s'esqueia a la realitat social i cultural de Catalunya.

Quan es crea el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) se li assigna la tasca d'informar el Govern i el Parlament sobre l'estat de l'educació en la cultura i de les professions vinculades a la cultura. D'acord amb aquesta missió i continuant la tasca feta fins aquell moment, s'encarrega a l'Associació de Professionals del Circ de Catalunya (APCC) la realització d'una proposta motivada de recorreguts formatius per al circ.

El contingut d'aquest treball ha estat la base per al debat a les II Jornades de Formació de Circ, que s'han celebrat els dies 20 i 21 de novembre de 2010 a l'IEA Oriol Martorell de Barcelona. En aquesta ocasió s'ha diferenciat tres grans àmbits d'actuació que són la societat, l'educació i la professió.

Pel que fa a l'actuació del circ envers la societat, cal destacar els valors positius que suposa la pràctica d'activitats circenses, com es pot comprovar en les experiències identificades en les etapes formatives de descoberta i aprenentatge, on als evidents valors terapèutics d'aquesta pràctica s'hi pot afegir la capacitat de cohesió social, d'intervenció en àmbits de conflicte i d'inserció de col·lectius marginals que les activitats de circ tenen en l'àmbit formatiu.

Quant a l'àmbit educatiu, les tècniques circenses són un eina ideal per ensenyar als estudiants de primària i secundària alguns dels continguts del currículum escolar. A l'escola, el circ hi té cabuda en la matèria d'educació física, però també hi ha alguns aspectes d'altres matèries, com les matemàtiques o la física, que es poden ensenyar d'una forma didàctica, mitjançant determinades activitats de circ.

I en el darrer àmbit treballat, el de la professió, és on cal establir els ensenyaments homologats que aportin als professionals del circ el nivell de preparació adequat per desenvolupar el seu treball. Aquesta regulació dels ensenyaments pren una especial importància en el cas concret de la formació per a formadors.

Durant les Jornades s'han presentat un conjunt d'experiències que il·lustren els postulats plantejats i han servit com a punt de partida per a la reflexió i posteriors conclusions. Amb la publicació de les actes de les II Jornades de Formació de Circ es vol deixar constància dels acords a què s'ha arribat i de les propostes que s'haurien de treballar a partir d'ara per tal que la formació en l'àmbit del circ disposi d'un marc regulador adequat dins del panorama educatiu català.

Index

Bloc 1: descoberta i aprenentatge

Descoberta

Taula 1. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 12.30 a 14.30 h 5

Aprenentatge

Taula 3. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 16.00 a 18.00 h 16

Taula 5. Realitzada el diumenge 21 de novembre de 9.30 a 11.30 h 26

Bloc 2: coneixement, domini i virtuosisme

Coneixement

Taula 2. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 12.30 a 14.30 h 33

Domini

Taula 4. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 16.00 a 18.00 h 40

Virtuosisme

Taula 6. Realitzada el diumenge 21 de novembre de 9.30 a 11.30 h 44

Annexos: annex 1

Institucions i projectes referenciats en les Jornades 50

annex 2

Proposta d'etapes de formació per a la implementació del circ a la societat catalana 51

Bloc 1

Àmbits: descoberta i aprenentatge

Descoberta

Moment en què es produeix el primer contacte entre l'alumne i una determinada activitat de circ a través de la pràctica de les seves tècniques.

Taula 1. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 12.30 a 14.30 h

Conducció: Joan López. Artista i professor de circ

Relatoria: Carmen Fructuoso. Col·laboradora de l'Ateneu Popular 9 Barris

Moderació: Anna Montserrat. Representant de l'Escola de Circ Quina Gràcia

Col·laboradors especialitzats:

Tallers extraescolars:

Elisabet Tomas. Directora i responsable de Tot Circ, Circ a les Feixes de Copons

Tin Peláez. Formador d'equilibrisme de El Circ Petit

Marc Micheo. Artista, empresari i formador del Circ de les Musaranyes de Reus

Serena Vione. Acròbata i artista d'El Circ Petit de Pineda de Mar

Circ social:

Álvaro Guerrero. Artista responsable del circ social amb discapacitats de l'Ateneu Popular de Nou Barris al centre Can Carreras

Mercè Vilalta. Gerent i responsable del projecte Eureka de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Gerardo Casali. Integrant de la companyia de circ El Negro y el Flaco

Circ familiar:

Xavier Cervera. Professor-formador del taller de circ familiar de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Objectius de la taula

- Compartir, opinar i plantejar accions per a l'etapa de la descoberta.
- Validar la proposta de recorregut formatiu, plantejada per a l'etapa de la descoberta, inclosa en el dossier de les Jornades.

Tot aquest debat sobre formació té el seu origen en la descoberta, entesa com l'etapa formativa relativa al primer contacte que s'estableix entre els infants, joves o adults amb el món del circ. La definició proposada en el dossier de preparació de les II Jornades de Formació de Circ defineix la descoberta com el "moment en què es produeix el primer contacte entre l'alumne i una determinada activitat de circ, partint del desconeixement de l'alumne envers aquesta pràctica. Aquest àmbit de formació suposa la possibilitat d'apropar-se al circ com a primer pas de sensibilització, mitjançant la pràctica de les seves tècniques".

Quan parlem de l'etapa de descoberta ens referim a accions de curta durada. En molts casos es tracta d'activitats que duren com a molt un dia, com per exemple les d'El Circ Petit, el Tot Circ o el Circ Cric. També hi incloem les propostes que es porten a terme dins de l'horari escolar.

Cal tenir en compte que els alumnes de la fase de descoberta poden ser tant els infants com els joves i, fins i tot, adults que no han participat mai en activitats circenses. Per això els àmbits educatius que abasten són molt variats i inclouen propostes que van des dels tallers i el circ social, fins al circ familiar i la inclusió del circ en l'educació formal.

Els tallers són una eina important d'aquesta primera fase i representen en molts casos el primer contacte del participant amb les eines i les diferents tècniques circenses, que després podrà aprofundir en la fase de l'aprenentatge. Els tallers estan dirigits principalment a infants i joves, que són convidats a participar de manera directa en activitats que es programen en espais molt diversos (carrer, centres culturals, escoles...). A més a més, als tallers familiars es fomenta la participació conjunta dels infants amb els adults que els acompanyen, fet que permet proporcionar a tots ells aquests primers coneixements del circ.

Amb els tallers s'aconsegueix fomentar la descoberta de les tècniques circenses i incorporar-les als hàbits del lleure i de l'activitat física. Cal diferenciar-los, però, de les jornades, les quals tenen una durada major i permeten una descoberta més profunda.

Les línies de treball de futur haurien d'estar marcades pel plantejament de la diversificació i l'augment de l'oferta, que es podrien aconseguir a partir de la utilització de nous espais on es poguessin desenvolupar aquests tallers, com ara els casals de barri, o la programació de tallers com a activitats extraescolars.

Per exemplificar el que es diu, s'han convidat a participar representants de diferents projectes d'arreu de Catalunya i s'ha tingut en compte de no mostrar només experiències de la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana.

El circ familiar

Aquest concepte descriu aquells tallers que es fan amb pares i nens de forma puntual a places, poliesportius, festes majors o veles de circ, amb l'objectiu d'apropar les diferents tècniques circenses a grans i petits en un clima de complicitat. Aquestes activitats permeten la interacció amb els adults i són alhora un eina de formació de públics ja que conviden a anar a veure espectacles de circ.

El circ social

Entenem per circ social el conjunt d'activitats de curta durada en les quals el circ s'utilitza com a instrument per treballar amb col·lectius en situació de risc d'exclusió social. En l'etapa de la descoberta, les activitats de circ social s'utilitzen com un instrument d'intervenció envers les necessitats d'aquests col·lectius, amb els quals es treballen aspectes com l'autoestima, la confiança i la cohesió social.

Ateses les diferents problemàtiques dels grups als quals van dirigides aquestes activitats, és recomanable optimitzar les intervencions i treballar amb pocs alumnes. A més, a l'hora de dissenyar les propostes caldrà tenir en compte les particularitats de cada àmbit d'actuació.

A les presons. És important treballar les propostes dirigides al col·lectiu de reclusos amb la complicitat de les administracions públiques responsables. Les activitats socioeducatives que el Departament de Justícia realitza en els centres penitenciaris de Catalunya inclouen tallers de circ, espectacles, concerts i representacions artístiques en el marc de l'anomenat projecte Eureka.

Intervenció als barris. Hi trobem diferents nivells d'actuació. D'una banda, hi ha els tallers que es programen des dels esplais situats en barris amb problemàtiques socials concretes i, d'altra banda, tenim accions directes adreçades a joves en situació de risc d'exclusió social, als quals s'invita a apropar-se al circ a través d'activitats puntuals. El repte és important, perquè els exercicis de circ integren i creen bons hàbits als infants, tot i que exigeixen un treball continuat i avaluable per aconseguir albirar els avenços. De fet, el principal problema d'aquestes accions és la manca de continuïtat en el temps per falta de recursos econòmics.

Treball amb discapacitats. De la mateixa manera que en les presons, cal la implicació de totes les institucions responsables, com també la predisposició de les famílies i els professionals que se'n fan càrrec. En aquest apartat destaquem dos projectes que són un bon referent en aquest àmbit d'actuació: els tallers d'El Negro y el Flaco i l'activitat realitzada per l'Ateneu Popular de Nou Barris al centre Can Carreras.

El circ a l'educació obligatòria

S'està treballant amb el Departament d'Ensenyament i amb l'INEFC per tal d'introduir el circ a l'escola a través de la matèria d'educació física. Alguns professors d'educació física han realitzat tallers de circ amb l'objectiu de conèixer les principals tècniques d'aquesta disciplina i aplicar-les després a les escoles.

Un altre aspecte que no podem deixar de banda és la coordinació i el treball conjunt amb les AMPA (associacions de mares i pares d'alumnes), el qual representa una porta d'entrada a la majoria d'activitats extraescolars que s'organitzen als centres educatius de Catalunya.

Intervencions dels col·laboradors especialitzats

Marc Micheo

Artista, empresari i formador del Circ de les Musaranyes de Reus.

Els responsables del projecte es plantegen la necessitat de trobar un lloc estable on fixar una carpa que pugui acollir les seves propostes i oferir, d'aquesta manera, una formació continuada que garanteixi l'estabilitat d'aquest projecte. S'han iniciat tot un seguit de tallers que plantegen un "tastet" de diferents tècniques de circ, però cal treballar amb vistes a una major continuïtat que garanteixi l'aprofundiment de cadascun dels alumnes.

En aquest sentit, s'obre el debat de la manca d'infraestructures adequades per desenvolupar aquestes activitats. Les escoles i els centres cívics són els espais que més n'acullen, tot i que tímidament, però el repte actual és trobar nous espais on treballar.

Pel que fa a la formació de formadors, el seu posicionament és que hi ha qüestions més urgents abans de començar a regular el nivell de formació necessària per part dels professors que fan tallers de descoberta.

Serena Vione

Acròbata i artista d'El Circ Petit de Pineda de Mar.

El Circ Petit de Pineda de Mar està format per dues persones que des de fa tres anys treballen en aquesta localitat. Van iniciar la seva activitat convidant les escoles i finalment van engegar el projecte de l'Escola de Circ.

La inversió i la infraestructura són pròpies, però el terreny on s'ubiquen les instal·lacions el cedeix l'Ajuntament de Pineda de Mar. El projecte es desenvolupa al voltant de diversos cursos per a infants i joves, i alguns cursos de psicomotricitat per als pares.

Organitzen tallers d'un dia de durada en els quals treballen amb els infants per explicar-los com funcionen totes les eines que poden trobar en una carpa, com es munten els equips i com s'organitza un espectacle. Aquesta activitat potencia la creació de nous públics, ja que el circ esdevé un espai conegut per aquells infants que hi han participat.

En aquestes activitats hi participen anualment uns cent vint infants, tot i que el context actual de crisi econòmica ha fet que alguns acords amb escoles del municipi s'hagin cancel·lat. Per contra, s'han incrementat els alumnes procedents d'altres poblacions.

El terreny on planten la carpa està cedit per l'Ajuntament, tot i que no hi ha cap conveni formal de cessió. Malgrat aquesta col·laboració, l'Ajuntament no ha mostrat gaire interès pel

projecte. Disposen de la llicència i totes les assegurances per realitzar l'activitat, però la manca d'un acord estable amb l'Ajuntament els manté en una situació d'incertesa davant del futur.

Com que els recursos del projecte no permeten contractar laboralment l'equip de professors, els nou mestres que imparteixen els tallers treballen de manera autònoma. Compten també amb un important grup de persones que ajuden voluntàriament sense cap tipus de remuneració.

Elisabet Tomàs.

Directora i responsable de Tot Circ, Circ a les Feixes de Copons.

És tot un èxit que un projecte d'aquestes característiques estigui funcionant des de fa deu anys, sobretot si tenim en compte que ha hagut de superar moltes dificultats, no només pel que fa a l'àmbit econòmic o administratiu, sinó també al relatiu a les infraestructures i permisos d'activitat. En un primer moment va caldre una important inversió en infraestructura que, a poc a poc, s'ha anat ampliant per millorar les instal·lacions del circ (lavabos, dinamització, etc.).

S'imparteixen tallers per a infants i joves, on poden provar els estris que hi ha en un circ, coneixen les tècniques de la disciplina, juguen a ser artistes i comparteixen tot un dia amb els professors. La jornada finalitza amb la realització d'un espectacle.

El projecte s'ubica al poble de Copons, a prop d'Igualada, però malgrat la distància que el separa de Barcelona per Copons hi acaben passant moltes escoles de Catalunya i d'Aragó. Darrerament, però, l'actual conjuntura econòmica ha fet baixar el nombre de participants. Per pal·liar aquesta davallada, s'ha potenciat una nova activitat que s'anomena *Els diumenges en família*, la qual representa una alternativa de cap de setmana per complementar les visites de les escoles. La proposta es basa en la implicació dels pares i consisteix a reunir famílies completes al voltant de tallers, activitats i espectacles, de manera que tots hi participen activament.

El bon encert del projecte ha fet que per les seves instal·lacions hi hagin passat més de 15.000 persones. És, per tant, una part de la clau de l'èxit que l'ha fet perdurar en el temps. A més, no s'ha hagut de dependre dels ajuts de les administracions públiques per garantir-ne la continuïtat. D'altra banda, per tal de poder acollir degudament els participants, s'ha hagut d'invertir en obres de millora d'algunes infraestructures -s'ha hagut de condicionar un aparcament per a autocars-, les quals s'han finançat amb capital propi.

Tot i el volum de gent que atreuen aquestes activitats, a la zona no hi ha cap altra oferta d'activitats circenses. Per aquest motiu, i amb la finalitat de potenciar encara més el centre, s'estan plantejant crear una escola de circ per als infants, que aprofitaria les instal·lacions ja existents.

L'equip actual està format per quatre professors que treballen de forma continuada, sota el règim d'autònoms. Els professionals que participen en les jornades o tallers són contractats laboralment. Tenint en compte que poden coincidir fins a tres escoles alhora, en determinades ocasions hi arriba a haver entre deu i dotze professionals treballant-hi.

Xavier Cervera.

Professor del taller de circ familiar de l'Escola de Circ Rogelio Rivel de Barcelona.

A través de jocs i tècniques de circ s'ofereix a pares i fills una manera diferent de relacionar-se, que ajudi a millorar la comunicació dels infants amb els adults, en general. La proposta potencia la comunicació i les relacions d'amistat, alhora que obre un procés d'aprenentatge lúdic.

S'ha fixat el límit de cinquanta persones per sessió, tot i que ara mateix la mitjana de participació és de quaranta. Un important nombre de participants assisteix amb assiduïtat als tallers, mentre que la resta són alumnes puntuals.

Destaquem la forta implicació d'alguns pares, ja que en molts casos demostren més interès que els mateixos infants. Per exemple, pel que fa a l'edat dels infants participants no s'ha marcat cap limitació, tot i que de moment no hi ha cap participant que superi els 14 anys. Per aquest motiu, les activitats s'han d'adaptar i modificar segons les possibilitats físiques de cada grup d'edat.

El format que s'utilitza és el de taller i, a través del joc, es persegueix que l'alumne descobreixi les activitats que es fan en un circ, tot i que per donar més sentit a la proposta s'intenta que, en acabar el curs, els alumnes puguin realitzar un espectacle.

En cada sessió els participants tenen a la seva disposició cinc monitors, cadascun dels quals és especialista en una tècnica diferent. D'aquesta manera hi ha la possibilitat que els alumnes treballin la tècnica que els vingui més de gust. Aquestes tècniques varien cada tres o quatre sessions, a partir d'una consulta que es fa als participants sobre les seves preferències.

L'activitat no compta amb un suport públic explícit i l'import abonat per les famílies -una quota anual de 35 € o una de 4 € per sessió- no cobreix el conjunt de les despeses. Malgrat tot, l'escola Rogelio Rivel manté la voluntat de fer aquest tipus d'activitat de difusió i treball amb els més petits, d'una banda, perquè posa de manifest el valor social que té el lleure en l'educació i, de l'altra, perquè constitueix una bona manera de descobrir el circ.

Álvaro Guerrero.

Artista responsable del circ social amb discapacitats de l'Ateneu Popular de Nou Barris de Barcelona.

El projecte, que va tenir una durada de dos anys, es va portar a terme amb la participació del Centre Ocupacional Can Carreras de Nou Barris. Hi van participar 48 persones amb diferents graus de discapacitat, distribuïts en quatre grups, que assistien a classe una vegada al mes –cada setmana hi assistia un grup diferent–. L'activitat finalitzà amb

dues festes de final de curs a l'Ateneu Popular de Nou Barris i una sortida a Santa Coloma de Gramenet on es va dur a terme un espectacle remunerat.

Com que es tractava d'un projecte pilot, el desconeixement en la matèria va obligar a encetar un procés previ d'investigació per a l'adaptació de les tècniques a les característiques dels alumnes. Per aconseguir un bons resultats en l'aspecte motriu, els professors havien d'estar molt atents als errors que cometien els alumnes i, tot i tenir consciència de fins on podien arribar, en cap moment no havien de transmetre que subestimaven les seves capacitats. Es va fer un gran esforç per ajustar-se a les necessitats dels participants. En aquest sentit, la bona disponibilitat de la gent del circ, la participació i la bona relació que es va establir amb els educadors que acompanyaven els participants van ser la clau que va fer possible l'èxit del programa.

Així doncs, aquests tallers van ser tot un exercici d'aprenentatge per als professors, ja que van haver d'adaptar les diferents tècniques a les capacitats de cada alumne. Les tècniques treballades van ser els malabars, l'equilibri i el trapezi. Els tallers s'estructuraven en una primera fase d'escalfament, una segona d'aprenentatge de la tècnica i, per finalitzar, els estiraments. Va ser una experiència molt interessant i autodidacta de la qual cal destacar la gran implicació tant d'alumnes com de professors.

Els beneficis per als participants van ser tant de tipus físic –millora de la psicomotricitat, constatada pels especialistes– com socials, gràcies al sentiment d'integració que tingueren els participants. La percepció de tots els implicats -educadors, alumnes, monitors- va ser molt positiva, fet que evidencia la bona valoració per part dels participants d'aquest tipus d'experiències.

Tot i l'interès dels participants en el projecte, aquest es va interrompre a causa del canvi de l'equip de gestió del centre Can Carreras, que va prioritzar altres activitats. De l'experiència en queda constància en un documental que va realitzar el programa *Gran angular* i on es pot veure tot el procés de preparació i execució del projecte.

Gerardo Casali.

Integrant de la companyia de circ El Negro y el Flaco.

Per encàrrec de l'ONG Pallassos sense Fronteres van produir un espectacle adaptat a un públic amb discapacitats psíquiques severes i pensat perquè se'n poguessin fer representacions puntuals en centres de discapacitats que no tenen pràcticament relació amb l'exterior. El projecte va durar un any i, malgrat el balanç positiu de l'activitat, no va tenir continuïtat.

Prèviament al disseny de l'espectacle, es va fer un procés d'apropament per conèixer les recomanacions de psicòlegs i professionals que treballen amb persones que pateixen discapacitats psíquiques. A partir d'aquest apropament, es va decidir muntar un espectacle que incloïa el treball amb colors, músiques i moviments.

L'experiència va ser molt enriquidora. Els centres remarcaren la importància de disposar d'aquest tipus d'activitats adaptades ja que faciliten la participació de les famílies i creen una dinàmica d'interacció del centre amb l'exterior.

Com en altres experiències presentades anteriorment, s'insisteix en el fet que els beneficis són tant per als alumnes com per als educadors. D'una banda, perquè els alumnes assisteixen feliços a fer el taller –són alumnes actius– i, de l'altra, perquè l'activitat els brinda la possibilitat d'estar en un nivell d'igualtat amb els educadors que els acompanyaven, ja que tots tenen dificultats per fer els exercicis.

Mercè Vilalta.

Gerent i responsable del projecte Eureka de l'Escola de Circ Rogelio Rivel.

El projecte Eureka treballava amb presos dels centres penitenciaris i dels centres de justícia juvenil de Catalunya. Va funcionar durant cinc anys, però el 2011 l'organisme que el finançava va canviar l'orientació de les activitats de rehabilitació amb els presos i no l'ha tornat a contractar.

Cada any s'elegien un màxim de quatre centres de justícia juvenil per fer-hi un taller un cop al mes. En conjunt, tots els tallers representaven més de 750 hores de treball amb els joves. En els cinc anys de vigència, hi van participar 600 joves i es van produir uns 12 espectacles fruit del treball desenvolupat als tallers.

De tota manera, cal fer constar el poc suport que hi va haver per part dels educadors dels centres, que consideraven el taller més com a temps lliure que com a espai rehabilitador i en ben poques ocasions van mostrar gestos de col·laboració o implicació.

Pel que fa als centres penitenciaris, l'objectiu principal era la formació, tot i que es va demanar que es produïssin espectacles com a mesura per arribar d'una manera més directa a altres presos. Finalment, amb 12 espectacles produïts, es varen fer més de 50 actuacions, a les quals van assistir uns 4.500 espectadors. L'espectacle servia com a punt d'apropament per desenvolupar i presentar noves propostes per a altres tallers.

Durant els cinc anys que va durar el projecte, es van realitzar un total de cinc tallers setmanals, tres a Trinitat i dos a Can Brians, en els quals van participar 50 presos de cada centre. Atès que els presos canvien cada any, es fa complicat avaluar els resultats de la intervenció, però amb els presos amb qui es va poder treballar de manera continuada durant els cinc anys, clarament s'observà un canvi d'actitud molt positiu.

Podem concloure que aquestes experiències amb caràcter educatiu i integrador serveixen per donar prestigi a les arts del circ i demostren els avantatges que té la introducció d'aquesta disciplina artística en el treball d'àmbit social. S'ha de continuar treballant perquè el circ deixi de ser una activitat comodí i es valori com una eina d'intervenció social i rehabilitadora.

Aportacions fetes en el torn obert d'intervencions

El circ social es nodreix d'experiències molt diverses. Actualment s'està en procés d'articular tot aquest coneixement per treure'n conclusions i aprofundir en els seus beneficis psicosocials. És evident que els diferents àmbits formatius que es plantegen en aquestes jornades estan vinculats, però les etapes de descoberta i aprenentatge es poden donar a qualsevol tipus de manifestació, fet que pot crear confusió i dificultar la concreció de les propostes de futur.

Les institucions públiques i les entitats involucrades en l'àmbit social haurien de treballar conjuntament per determinar les accions que es poden dur a terme a fi d'aconseguir uns millors resultats en la recerca, l'optimització de recursos o la implicació d'altres professionals que, en definitiva, són la clau per arribar a certs col·lectius.

La manca de continuïtat dels projectes és una de les constants en tots els exemples presentats, fet que suposa un desaprofitament de la feina feta i un trencament en el procés educatiu. Per combatre aquesta situació s'haurien de bastir noves xarxes en un sector actiu però, de vegades, poc coordinat. Cal valorar la capacitat de desenvolupar programes conjunts i compartir recursos, però caldria incrementar la col·laboració en benefici del sector del circ.

L'existència d'un centre de recursos podria ser una via per donar resposta a algunes d'aquestes problemàtiques. A més, aquest centre es podria plantejar més enllà del món del circ i, així, es podria compartir amb altres disciplines artístiques. També s'hauria de valorar la possibilitat d'incloure el circ en altres propostes que ja estan funcionant, com per exemple "La roda d'espectacles".

També s'hauria avançar en la millora dels continguts pedagògics dels projectes existents per tal d'assegurar i defensar la importància d'aquesta formació. Treballar en aquesta línia ajudaria a crear un segell de qualitat que només persones qualificades poden aportar i, indirectament, es lluitaria contra l'intrusisme, un dels mals que ara com ara pateix la professió. Actualment les propostes generades per grups o associacions amb capacitat organitzativa conviuen amb l'artista individual que genera un taller a partir de l'experiència del seu treball. Regular aquests nivells tan diferents d'activitats és molt complicat, però potser seria necessari establir uns estàndards de qualitat fàcilment identificables que ajudessin a discriminar les propostes més ben preparades.

Per millorar l'etapa de descoberta caldria ampliar el ventall de propostes. Per això, al marge dels tallers existents en diferents equipaments de circ, s'haurien de presentar propostes que involucressin coneixements i matèries que normalment s'aprenen en l'entorn escolar, les quals es podrien treballar amb tècniques i llenguatges propis del circ.

Un altra qüestió que caldria resoldre és la dificultat de programar activitats de manera coordinada entre les escoles i el circ itinerant, ja que els centres escolars fan la seva programació amb una antelació que el circ mòbil no pot preveure.

En aquesta etapa formativa és important fer una tasca d'informació específica sobre la realitat del circ. Hi ha una gran quantitat de mites i prejudicis que s'haurien de combatre. El circ ha canviat, no sempre es fa dins d'una carpa, ni tots els artistes de circ viuen en caravanes. El circ s'ha adaptat a la societat, i aquests canvis s'haurien de poder transmetre i explicar als alumnes per tal d'apropar aquest art a nous públics. Aquesta podria ser una de les grans aportacions en l'àmbit de la descoberta.

En els projectes que s'han exposat aquí es treballen uns valors concrets que aporten les persones que adapten les activitats de circ a les necessitats dels usuaris. Les activitats de circ per si soles no tenen cap valor intrínsec, sinó que els valors es generen en la manera de fer els tallers, els espectacles, de transmetre les idees; en definitiva, en la forma de treballar amb els infants i joves. És important que el professional sigui conscient que en el treball que realitza hi ha una transmissió de valors, els quals haurien d'estar clarament identificats a fi de poder-los comunicar prèviament als organitzadors de les activitats.

Arribats en aquest punt, es planteja la qüestió de si caldria crear una titulació específica de formador en circ. Aquí les postures són diverses, però majoritàriament no es veu la necessitat que les persones que realitzin activitats de descoberta hagin d'estar reconegudes mitjançant un sistema reglat de formació.

A més a més, no es creu oportú reclamar l'entrada del circ com a activitat que estigui tipificada en la formació reglada. En l'etapa de descoberta és preferible arribar a l'escola d'una manera més informal, a través de tallers i activitats complementàries a la formació reglada.

També es considera necessari separar la descoberta de l'aprenentatge, perquè es tracta de dos nivells formatius amb característiques i objectius clarament diferenciats.

Conclusions

En aquesta taula s'han presentat un ampli ventall de projectes i propostes al voltant de l'àmbit de la descoberta en la formació de circ, les quals posen de manifest que el circ esdevé una eina molt vàlida de treball amb infants i joves, tant en l'ensenyament reglat com en l'àmbit del treball social, ja que permet introduir conceptes com la interculturalitat, la integració i la convivència, entre d'altres.

En la validació dels recorreguts de l'etapa de descoberta s'ha obert la possibilitat d'unir camins amb l'etapa d'aprenentatge, donada la proximitat que tenen els objectius proposats en tots dos casos.

És cabdal involucrar les institucions públiques en els projectes de nova creació, però preservant l'autonomia i donant importància a les iniciatives pròpies del circ.

Caldria revisar, ampliar i completar el llistat públic de les entitats implicades en aquest àmbit perquè n'hi falta alguna d'important, com ara l'associació de professors Moviment Educatiu del Maresme (MEM).

És important censar les activitats de formació per donar visibilitat a tots els projectes existents, sovint desconeguts fins i tot pel propi sector.

Es proposa la creació de xarxes que obrin espais de comunicació i difusió de projectes.

Circ i professió

Es recomana la creació d'un centre de recursos pedagògics que unifiqui criteris, metodologies i projectes, i que disposi de material educatiu per compartir entre tots els interessats.

Es considera important la creació d'un codi ètic de bones pràctiques que ajudi, d'una banda, a generar estàndards pedagògics i, de l'altra, a combatre l'intrusisme en les activitats formatives de circ.

Circ i educació

Les activitats que es realitzen en l'etapa de descoberta es presenten com una eina vàlida per relacionar el circ amb altres disciplines. Per exemple, es poden realitzar activitats plàstiques, explicar matemàtiques o aprendre literatura amb activitats que incloguin tècniques de circ. L'aproximació al circ es pot fer des de diferents àmbits, complementaris entre si.

Per tal que les escoles coneguin i puguin incloure propostes de circ en les seves activitats, els circ itinerants haurien d'anticipar la seva programació i comunicar les seves propostes amb més temps.

Circ i societat

Aquí hi trobem un sector molt actiu però totalment desorganitzat, en què el principal problema és el baix nivell de continuïtat dels projectes. Per poder desenvolupar la tasca social i educativa de manera eficient s'hauria de donar rellevància a la continuïtat dels projectes, buscar formes de finançament a llarg termini i suports estables.

Aprenentatge

Procés en el qual es treballa per aprofundir en la pràctica d'alguna tècnica de circ.

Taula 3. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 16.00 a 18.00 h

Conducció:

Joan López. Artista i professor de circ

Andrea Martínez. Formadora i Membre del Circ Menut

Relatoria: Aurora Álvarez. Coordinadora de serveis de l'Ateneu Popular 9 Barris

Moderació: Toni Llotge. Coordinador del projecte de l'Ateneu Popular 9 Barris

Col·laboradors especialitzats:

Escola infantil:

Javier Barroso. Professor de l'escola infantil de l'Ateneu Popular 9 Barris

Anna Montserrat. Representant de l'Escola de Cric Quina Gràcia

Tin Peláez. Formador d'equilibrisme de El Circ Petit

Escola juvenil:

Beatriz Contreras. Docent de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Educació reglada. primària i secundària:

Joan Fernández. Professor d'educació física d'IES a Girona

Mercè Mateu. Docent de l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya

Lluís Domínguez. Professor d'educació física d'IES Gal·la Placídia de Barcelona

Haidé Garriga. Responsable de Flic Flac Circ

Marc Aguilar. Representant de Flic Flac Circ

Circ social:

Antonio Alcántara. Representant de l'Ateneu Popular de Nou Barris

Clara Balaguer. Coordinadora del projecte Èxit

Sílvia Borrell. Representant de la Subdirecció General d'Ensenyaments Artístics i Especialitzats del Departament d'Educació

Andrea Martínez. Formadora i Membre del Circ Menut

Formació contínua i reciclatge:

Victor Barrera. Representant de l'escola d'acrobàcia Acrobacia Athenas

Pili Serrat. Docent a l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Objectius de la taula

És en l'àmbit de l'aprenentatge on es pot trobar una major quantitat d'oferta formativa i d'experiències varies. L'objectiu d'aquesta taula és validar els recorreguts proposats al dossier de les Jornades i recollir les noves propostes que puguin servir per complementar el contingut d'aquest document de treball. Per aquest motiu s'inicia la sessió amb la introducció dels diferents àmbits d'actuació, d'acord amb els continguts del dossier.

Escola infantil i juvenil

En aquest àmbit es presenten tres experiències amb un nivell de consolidació molt diferents en funció de la trajectòria prèvia de cada projecte i dels recursos disponibles: l'Ateneu Popular de Nou Barris, l'escola de circ Quina Gràcia i El Circ Petit.

Tot i que a fora d'Espanya hi ha experiències d'escoles que treballen la psicomotricitat en infants de zero a cinc anys, l'escola infantil inclou normalment alumnes dels sis als tretze anys. El fet que aquestes edats estiguin compreses en els barems de l'escolarització obligatòria fa que hi hagi molt poques experiències d'activitats inserides en la formació reglada i que gairebé totes les propostes es realitzin fora de l'horari escolar, és a dir, en el temps de lleure. L'aprenentatge del circ en aquestes edats se centra en la tasca de formar persones. L'objectiu principal és transmetre valors positius i, si bé es treballen amb rigor les diferents tècniques circenses, no es persegueix la creació d'artistes.

D'altra banda, l'escola juvenil educa alumnes adolescents i, per tant, en una edat complicada, en què el canvi de preferències és constant i, encara que en un principi se sentin atrets a iniciar-se en la formació de circ, moltes vegades, al cap de poc, ho deixen córrer per fer altres activitats. De tota manera, darrerament es detecta un augment de l'interès dels adolescents per continuar amb els estudis de circ un cop s'hi han iniciat.

La despesa econòmica que han d'assumir els alumnes en l'escola infantil i juvenil de circ és força important i per això seria interessant que s'articulessin ajuts institucionals de forma permanent, ja sigui mitjançant subvencions a les escoles o un sistema de beques ben organitzat, que faciliti l'accés de tots els alumnes interessats en l'estudi de tècniques de circ. Una proposta ben articulada en aquest sentit comportaria un ràpid increment de les sol·licituds per realitzar estudis de circ.

Un altre repte de futur seria implementar aquest tipus de formació arreu de Catalunya, tot i que en aquest cas s'hauria de comptar irremeiablement amb el suport institucional. Existeix una demanda latent arreu, però l'oferta actual no cobreix la demanda per manca de recursos, equipaments i propostes amb un repartiment coherent pel territori.

A més a més, l'etapa d'aprenentatge té un vessant lligat a la formació d'adults, a través dels tallers que es realitzen regularment. Actualment aquests tallers per a adults, tant els que són de reciclatge d'artistes com els que es dirigeixen a no artistes, es realitzen en l'àmbit del lleure o com a projecció personal i no hi ha un reconeixement oficial d'aquestes activitats.

En els darrers temps i gràcies a la incorporació de la carpa de l'Escola de Circ Rogelio Rivel i, més recentment, la Central del Circ, s'ha resolt en part el problema

de la manca de locals preparats per realitzar activitats en l'etapa d'aprenentatge, ja que aquests equipaments tenen un bon nivell de condicionament i estan ben preparats per rebre propostes d'aprenentatge. En altres centres, però, sovint hi ha problemes d'adequació dels espais, sobretot pel que fa a la manca d'alçada per a determinades activitats.

Circ social

El circ social treballa amb l'objectiu d'ajudar en la integració dels col·lectius amb problemes d'adaptació al seu entorn més immediat. Esdevé sovint una eina indispensable en territoris amb problemes de marginalitat i dificultats en la convivència entre certs col·lectius, generats per l'arribada massiva de nous nadius o per l'existència d'algun grup social amb unes característiques determinades que genera conflictes amb la resta de conciutadans.

A Catalunya hi ha algunes experiències remarcables que es podrien aplicar fàcilment a altres territoris. Per exemple, dins de l'horari escolar cal destacar el projecte Èxit, que consisteix a posar a disposició dels infants i joves en situació de fracàs escolar continuat la possibilitat de participar voluntàriament en unes aules obertes on es proposa el circ com a assignatura, en la qual es treballen pautes i valors que fan augmentar l'autoestima dels participants. El projecte Èxit consta de dues parts: una de teòrica on es demana que l'alumne realitzi una recerca per treballar alguna matèria inclosa en la seva formació reglada a partir de les tècniques circenses, i una de pràctica on els alumnes utilitzen la seva recerca per fer de formadors dels seus propis companys. Aquesta situació els ajuda a millorar en la seva autoestima i suposa una millora de la confiança en les aptituds personals.

Les activitats extraescolars s'organitzen a l'entorn de l'escola en col·laboració amb les AMPA. Sovint, però, es produeixen problemes derivats de la poca relació entre aquestes associacions i l'estructura organitzativa de l'escola.

Circ de lleure

Són activitats que es programen en equipaments de proximitat com ara casals, centres cívics i esplais. Per norma general són activitats que sorgeixen d'una manera espontània i, en un inici, no tenen vocació de continuïtat. Però és important mencionar que existeixen aquests punts de trobada, als quals es pot acudir per practicar una tècnica o compartir experiències, coneixements i aprenentatges sense necessitat de la presència d'un instructor. Com a proposta de futur es planteja que es facin esforços per consolidar i donar continuïtat a algunes d'aquestes iniciatives.

Circ a l'educació reglada

Englobem en l'educació reglada les activitats que estan previstes al currículum educatiu i que es realitzen dins de l'horari escolar. Els objectius que cal assolir en aquest camp s'estructuren en dues fases:

- Una primera fase on “es tracta de potenciar totes aquelles institucions i experiències que ja s'estan portant a terme; al mateix temps, cal ampliar l'oferta de formació per tal que aquestes experiències arribin a un major nombre de docents (formació). La conseqüència d'aquest increment de professors en la formació ha d'implicar una major presència del circ a l'escola (projectes) i, per tant, que hi hagi un gran nombre d'alumnes que coneguin a través de la pròpia experiència el circ. S'ha de destacar també que paral·lelament a la formació i als projectes que es puguin engegar, hi ha d'haver una oferta cultural circense que arribi a les escoles i que això repercuteixi en el bagatge cultural de l'alumne”¹. Els resultats d'aquesta primera fase són més ràpids d'obtenir.
- Una segona fase on “es pretén unificar l'oferta formativa de forma institucional per tal que aquesta augmenti de nivell i al mateix temps això representi una revaloració de la temàtica circense en el context escolar. Quant a l'aplicació dels diferents projectes a les escoles, es pretén que aquests tinguin suport institucional, de manera que es puguin fer des de trobades entre escoles fins a representacions en espais públics. I pel que fa l'assistència a espectacles, en aquesta fase s'hauria d'oferir un programa anual d'oferta circense pensada i acompanyada d'un plantejament pedagògic per tal que els escolars de Catalunya coneguin totes les disciplines del circ”². Els resultats d'aquesta segona fase es veuran materialitzats a més llarg termini.

Ambdues fases inclouen tres accions: projectes, formació i assistència a espectacles, i els resultats que es mencionen fruit de les accions són l'augment del nombre d'alumnes i de professors, l'augment del bagatge cultural circense, la revalorització de l'art del circ, la introducció dels escolars en l'art del circ i l'ampliació del bagatge cultural circense³.

Intervencions dels col·laboradors especialitzats

Lluís Domínguez.

Professor d'educació física de l'Institut Gal·la Placídia de Barcelona.

Exposa la seva experiència com a professor d'educació física que va introduir el circ a l'escola. Fa 4 anys van convidar l'escola de circ Quina Gràcia a disposar dels espais de l'IES Gal·la Placídia, que, amb col·laboració amb el professor d'educació física, va incloure a l'itinerari curricular algunes activitats de circ. Tot i l'esforç que va fer per aprendre tècniques circenses, considera l'experiència molt positiva, ja que el circ enriqueix l'ensenyament en aspectes sociomotrius (mobilitat però també característiques socials). Hi ha molts motius per fer esport, però la riquesa del circ fa que aquestes activitats vagin una mica més enllà dels beneficis propis de l'esport.

Es va buscar finançament a través del Pla Català d'Esport a l'Escola, que va fer una petita aportació, suficient per comprar material que compartien l'IES Gal·la Placídia i l'escola Quina Gràcia.

La proposta s'adreçava a alumnes de 13 a 16 anys i comptava amb el suport de la direcció del centre educatiu, indispensable per al seu correcte desenvolupament. En tractar-se de decisions sobre el currículum educatiu, la decisió la varen prendre els professors i no hi va haver problemes amb les famílies dels nens, ja que la idea era experimentar i treballar amb activitats de circ les competències bàsiques, com la comunicació i la relació entre els alumnes, incloses dins dels eixos principals de l'educació, i les possibles decisions conflictives, com la instal·lació d'un trapezi, es varen deixar per quan l'activitat estigués plenament arrelada.

Finalment l'IES es va tancar i es va destinar a altres usos educatius (actualment és una escola d'adults i la seu de l'EOI de Gràcia), però les activitats de circ continuen tenint-hi cabuda.

Joan Fernández.

Professor d'educació física en un institut de Girona.

La seva experiència ve de lluny i s'ha materialitzat en dos nivells: treball curricular dins l'aula -des de l'any 1999 fins al 2005- i treball fora de l'aula.

Com a professor d'educació física ha introduït les acrobàcies de manera gradual en diferents cursos. Va començar amb alumnes del BUP (Batxillerat Unificat Polivalent). Després, amb la reforma de la secundària les edats dels alumnes han variat i s'han introduït els crèdits variables, els quals afavoreixen la incorporació gradual de diferents tècniques de circ. Per exemple, inicialment es va introduir "Malabars i autonomia" com a crèdits de lliure elecció i, de mica en mica, es van anar colonitzant diferents àrees en què el circ podia desenvolupar una tasca important.

Amb la creació del batxillerat artístic, els joves mostraven major interès per assajar i el nivell formatiu millorà molt amb la col·laboració d'artistes que també feien activitats formatives. En alguns casos, el circ es treballava conjuntament amb el teatre, ja que en aspectes com l'expressió corporal, la utilització de determinades disciplines de circ van molt bé. Paral·lelament es van introduir activitats extraescolars al voltant del circ que ajudaven a augmentar la popularitat d'aquesta activitat entre els alumnes.

En un moment determinat, es van començar a programar activitats fora de l'escola, perquè hi va haver un grup de nois que va mostrar molt interès pel circ. Volien tenir espai i temps per assajar fora de l'entorn escolar. Aquest grup va crear un projecte per muntar un trapezi i aquell mateix estiu els va sorgir la possibilitat de fer una actuació. Això els va aportar uns ingressos que facilitaren el creixement del projecte. Finalment, es van constituir en associació i es van professionalitzar. És un exemple de com una proposta en una escola pot esdevenir el motor d'un projecte professional.

Va ser un moment d'efervescència gràcies a la implicació del professorat i les ganes de crear relacions entre diferents àmbits. Actualment l'interès per tirar endavant projectes continua existint, però no se n'ha acabat de materialitzar cap.

És difícil introduir el circ de forma directa en l'escola. S'han de buscar camins secundaris, perquè no hi ha carreteres que ens hi portin. Aquella experiència va ser interessant perquè la cooperació entre iguals i les iniciatives que es van proposar van cristallitzar i van ajudar a descobrir la manera de fer possible la formació de circ al voltant de l'escola.

Haidé Garriga.
Responsable de Flic Flac Circ.

Aquesta és una experiència singular, impulsada per l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona, que neix per donar suport a les activitats d'educació física dels instituts i escoles. L'objectiu era incloure un seguit d'activitats acrobàtiques en la formació física dels alumnes i això va comportar que els professors haguessin de fer una preparació especial, a càrrec de professionals del circ. L'experiència es va iniciar el curs 1998-1999, dirigida a alumnes de 5è de primària, i amb el temps s'hi va incorporar la realització d'un espectacle al final de l'activitat. Més tard, es va copsar l'interès per realitzar aquestes activitats amb la família i es va optar per obrir el projecte a la participació de familiars, sempre que el grup així ho decidís.

Els alumnes no treballen tècniques gaire complicades, sinó que el treball se centra a fer acrobàcies i figures humanes, però es valora molt la cohesió que es genera dins del grup.

Mercè Mateu.
Professora de l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC).

Gràcies a la seva feina està en contacte amb els futurs professors d'educació física i, a partir de la vinculació de la gimnàstica artística i les tècniques acrobàtiques, proposa el circ com a eina de treball.

A l'INEFC el llenguatge artístic circense s'ha incorporat amb una visió nova, allunyada d'antics prejudicis. S'entén com un treball amb l'espai i amb els objectes, on intervien les relacions personals. Però no tots els professors surten amb la mateixa sensibilitat envers les tècniques circenses, ni tenen la mateixa voluntat per incorporar-les en la seva feina, com a professors d'educació física.

Des de l'Associació de Professionals del Circ de Catalunya (APCC) es fa una important tasca de conscienciació amb els professors de primària i secundària per incentivar el treball de tècniques circenses a l'escola, ja que sembla lògic vincular aquest art amb altres especialitats. En aquest sentit, s'intenten crear ponts entre la formació dels professors d'educació física i el circ. Per treballar aquests aspectes, van venir uns professors d'un projecte que hi ha a Suïssa i van impartir un seguit de cursos amb diverses companyies d'aquí, entre elles Desastrosus.

Sílvia Borrell.

Representant de la Subdirecció General d'Ensenyaments Artístics i Especialitzats del Departament d'Educació.

El projecte MUS-E és una iniciativa de la Fundació Yehudi Menuhin que, a Catalunya, compta amb l'impuls del Departament d'Educació. El projecte es basa en la idea de Menuhin que tothom té dret a gaudir del món de les arts i, sobretot, els més desfavorits. Menuhin proposa com a mètode de treball que els artistes en actiu deixin els seus tallers i entrin a les aules per compartir experiències artístiques amb els alumnes.

La presència de l'artista a les aules no pot incidir en el currículum acadèmic, però ha de servir per millorar el funcionament del centre. El professor indica quins aspectes vol treballar (diàleg, convivència, etc.) i l'artista intenta fer-ho creant eines específiques per reconduir situacions concretes a partir de la seva sensibilitat i la seva visió artística. A cada centre hi ha uns tutors que fan l'acompanyament en aquest procés.

Inicialment el projecte MUS-E es plantejava com una intervenció delimitada en el temps, però els centres on es va realitzar demanaven que continués i, al final, es va convertir en un element estable d'aquests centres. Malauradament, l'any 2008 es va acabar el finançament públic que el sostenia i actualment només es realitza si les escoles poden assumir-ne el cost.

Aportacions fetes en el torn obert d'intervencions

Vicent Llorca, director de la revista *Zirkolika*, presenta un nou projecte teòric cultural que té com a objectiu la creació de nous públics i la sensibilització dels professors envers el món del circ. Es tracta d'una exposició fotogràfica itinerant, pensada per als centres d'ensenyament, que es complementa amb informació dels tallers i de l'oferta formativa existent a la zona on es realitza. Es tracta de portar circ allà on no n'hi ha i de facilitar que s'inclogui en les programacions de les escoles, ja que no suposa cap despesa per al centre que l'acull.

Cal diferenciar entre dues tipologies de projectes. D'una banda, els que es fan amb infants i joves, que tenen com a punt en comú la formació en valors. Quan s'apropen a col·lectius específics agafen més força i podem parlar, llavors, de circ social. De l'altra, els projectes que volen visibilitzar la necessitat de crear un espai que funcioni com a centre de recursos que reculli experiències, faci investigació pedagògica i permeti unir esforços per créixer tots plegats. En el transcurs d'aquesta taula han sorgit moltes propostes interessants que potser tindrien més força si es poguessin posar en pràctica en un espai d'aquest tipus.

Pel que fa a la necessitat de crear xarxes, s'hauria de difondre el circ i les experiències, ja que, si es vol que hi hagi continuïtat en les propostes, no es pot funcionar de manera aïllada com s'està fent actualment. Les xarxes creen cohesió entre els professionals.

En aquest punt reapareix la necessitat d'aconseguir un espai únic de recursos on els infants i els joves puguin trobar la informació dels cursos i tallers que s'ofereixen. A més, aquest espai també podria servir de plataforma d'intercanvi de coneixements i d'elements del món del circ, i coordinar totes les iniciatives. D'aquesta manera seria més fàcil que les institucions s'impliquessin en la difusió de les activitats formatives al voltant del circ.

Tot i les bones experiències dels professors d'educació física que introdueixen activitats de circ a les escoles, aquestes són una excepció, ja que la majoria ni s'ho planteja. Fa falta una major preparació d'aquests docents, perquè no disposen d'experiència en el món del circ, però d'altra banda aquests professors d'educació física tenen els coneixements necessaris de pedagogia per aplicar les activitats circenses a l'educació. Es constata que el món del circ necessita artistes, però també psicòlegs i pedagogs, entre d'altres, que puguin donar resposta a les necessitats de les escoles. Hi ha qui opina que en aquest tram formatiu no fan falta tants coneixements per ensenyar circ, perquè es tracta de captar l'atenció de l'alumne cap a aquest art.

També es comenta que el professor ha de ser un facilitador d'eines i, des d'aquest punt de vista, no hi ha cap diferència entre educació reglada i no reglada. No ens hem de preocupar tant de si el circ entra a les escoles, sinó de tenir professionals ben preparats i, en aquest sentit, la formació de formadors té un paper molt important. En aquesta etapa d'aprenentatge és cabdal l'actitud que té el professional que treballa amb infants i joves per captar la seva atenció i aconseguir el principal objectiu proposat, que és interessar-los en l'activitat de circ.

Es fa referència a la dificultat que hi ha d'introduir activitats del circ a l'escola, ja que el sistema educatiu està saturat de matèries i continguts que els alumnes han de treballar. A més, al marge de propostes al voltant del circ, hi ha altres projectes que vénen d'àmbits com la música, la dansa i les arts en general, i també de la gastronomia i el disseny. És difícil trobar un sistema que les pugui integrar totes i per això caldria intentar posar en pràctica les millors propostes.

Tot i això, s'està d'acord amb el fet que seria important introduir el circ en la formació reglada perquè arriba més enllà que la formació tradicional i aporta elements que altres disciplines més purament cognitives no ensenyen. Per exemple, des del circ es treballa molt bé el contacte corporal, cosa que és molt difícil que es pugui desenvolupar des d'altres àrees.

L'existència d'escoles de circ obre el camí cap a la introducció del circ en l'ensenyament, ja que es generen professionals especialitzats en l'ensenyament de les activitats del circ. Per això és positiu que apareguin noves escoles arreu del territori.

Es constata que no sempre es treballa en les millors condicions, sinó que és força habitual que un professor tingui molts alumnes, cosa que fa que sigui gairebé impossible treballar correctament i amb seguretat. Seria preferible repartir els pocs recursos que estan a disposició dels professors, treballar a menor escala, però fer-ho correctament. D'altra banda, s'ha detectat un canvi d'actitud en els professors, i sembla que darrerament comencen

a reconèixer la tasca dels professionals del circ i la que es fa als tallers de circ. Els professors d'educació física podrien ensenyar circ, ja que es tractaria d'introduir l'alumne en una tècnica que ell hauria après prèviament.

Respecte al projecte MUS-E, una participant de la taula que el coneix perquè hi ha treballat explica que hi ha elements molt positius però que, en general, manquen mitjans i, en ocasions, falta implicació i informació per organitzar bé el treball. A més, els professionals que intervenen en les activitats del projecte hi treballen com a autònoms i cobren amb molt de retard, la qual cosa fa que sigui difícil dedicar-s'hi.

En un altre ordre de coses, s'ha plantejat també la possibilitat de crear escoles de circ a partir del cicle de formació de grau mitjà i de grau superior de la formació professional. Com s'indica en l'informe, es considera la necessitat de millorar la continuïtat dels estudis en l'etapa d'aprenentatge que comença a la formació primària i secundària, com és el cas de Quina Gràcia, i que no tenen continuïtat un cop l'alumne arriba als 13 o 14 anys i vol continuar fent circ.

Hi ha altres àmbits artístics que tenen problemàtiques similars a les que es plantegen en el circ. En concret es parla del teatre contemporani, que des de fa temps busca reconeixement. Hi hauria d'haver un acostament del circ contemporani a les noves arts escèniques, per trobar espais comuns d'expressió i solucions conjuntes a problemes similars. A més, en el cas del teatre, pel que fa a la formació hi ha molt punts en comú: en tots dos casos no només es treballa amb la tècnica, també hi ha aspectes d'expressió, de valors socials, etc. que són importants i que permeten crear ponts de col·laboració.

També es fa esment al fet que no es poden limitar les idees. Han sortit qüestions com ara que la formació en circ ha d'estar feta per professionals del circ o que no fa falta entrar en un sistema de regulació de la formació. No seria lícit, doncs, esperar que només les institucions públiques siguin les que prenguin la responsabilitat sobre els posicionaments del món del circ. Aquí la iniciativa privada també hi ha d'aportar la seva contribució i la gent del circ està sobradament capacitada per dur endavant molts i diversos projectes, sense necessitat d'ajudes externes. Novament cal sumar esforços i tothom ha de tenir clar quin és el seu posicionament i la seva responsabilitat.

Conclusions

Circ i educació

Es constata la creixent incidència del circ en l'educació reglada gràcies als beneficis addicionals que aporta a la pràctica de l'esport. El debat gira entorn de la relació que hi hauria d'haver entre el professional del circ i el professor d'educació física, i se centra en el pes que hauria de tenir en la formació del professorat la part pedagògica i la part tècnica d'execució d'una determinada destresa circense.

Circ i professió

El rol del professor és essencial per a la transmissió de valors socials i educatius, per a la potenciació de les aptituds físiques i la millora de la psicomotricitat. S'inclouen en el debat les eines pedagògiques i els recursos necessaris per realitzar aquestes activitats. L'actitud envers la feina i els criteris amb què s'aplica la transmissió de coneixements són els principals aspectes que valorem en els docents d'aquesta etapa d'aprenentatge -i també en els de l'etapa de descoberta-, i el fet que l'activitat es realitzi dins o fora del sistema educatiu reglat queda en un segon terme.

Es reafirma la necessitat de crear xarxes amb l'objectiu de dinamitzar el territori i crear punts de trobada no centralitzats i com a eina per augmentar les escoles de circ per a infants i joves arreu del territori.

Circ i societat

Es constata que hi ha un forat important a partir dels 13 anys generat per la manca de continuïtat dels projectes formatius, i això provoca que no hi hagi capacitat d'absorbir la demanda existent. Més enllà de l'ensenyament de tècniques circenses, es valora molt positivament la força que té el circ com a element de cohesió i d'intervenció en la societat (circ social).

Caldria treballar per aconseguir mecanismes de suport econòmic que no excloguin cap infant ni jove que vulgui accedir als ensenyaments del circ. Integrar aquest ensenyament a l'escola pública facilitaria aquest accés. Pel que fa als cursos i tallers s'hauria de treballar en un sistema de beques ben organitzat que afavorís els més necessitats.

Aprenentatge

Procés en el qual es treballa per aprofundir en la pràctica d'alguna tècnica de circ.

Taula 5. Realitzada el diumenge 21 de novembre de 9.30 a 11.30 h

Conducció: Andrea Martínez. Formadora i Membre del Circ Menut

Relatoria: Carmen Fructuoso. Col·laboradora de l'Ateneu Popular 9 Barris

Moderació: Anna Montserrat. Representant de l'Escola de Circ Quina Gràcia

Col·laboradors especialitzats:

Formació de formadors:

Antonio Alcántara. Representant de l'Ateneu Popular de Nou Barris

Titulació de monitors:

Mercè Vilalta. Gerent i responsable del projecte Eureka de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Objectiu de la taula:

- Introduir en la discussió el paper del formador i de la formació de formadors. Els formadors porten a terme diferents funcions d'acord amb les etapes formatives del circ, l'edat dels alumnes i les eines disponibles.
- Debatre sobre la necessitat d'una especialització per a aquest col·lectiu.
- Treballar l'intrusisme derivat de l'absència d'una titulació concreta.

Intervencions dels col·laboradors especialitzats

Mercè Vilalta.

Gerent i responsable del projecte Eureka de l'Escola de Circ Rogelio Rivel.

El caràcter temporal de les activitats formatives de circ i la poca continuïtat en les propostes fa que no hi hagi contractació laboral entre els formadors i els promotors de les activitats de formació. Així, doncs, els professionals del circ que es dediquen a la formació ho fan sota el règim d'autònoms o, en alguns casos, es constitueixen en associació o cooperativa. En qualsevol cas és recomanable que els professionals disposin d'un bon assessorament en aspectes jurídics i fiscals, tot i que sovint resulten cars a causa del volum d'activitat que es genera. Per aquest motiu seria interessant disposar d'un servei mancomunat d'assessorament especialitzat en aquests temes per als professionals del sector.

El sector del teatre té un conveni col·lectiu anomenat "de treball del sector dels actors i les actrius de teatre de Catalunya" que és vigent i regula les contractacions laborals d'actors i actrius per part dels empresaris teatrals. El sector del teatre ha aconseguit aquest

conveni gràcies a la feina feta per les associacions que els representen. L'organització com a col·lectiu els va brindar la possibilitat de treballar amb la patronal i pactar, així, aquest conveni col·lectiu pel qual s'organitza i s'estructura tota la professió. A més, l'existència d'uns estudis reglats, en el cas del teatre, facilita el reconeixement públic de la feina dels professionals involucrats i determina l'establiment de categories professionals, que és una de les principals fites que ajuden a regular un sector. Per aquest motiu és tan important treballar per a una formació reglada.

Pel que fa a les activitats formatives que es realitzen en el temps de lleure, s'ha detectat que la gent que s'hi dedica disposa d'una preparació i experiència prèvies molt diverses. El fet que no hi hagi una titulació concreta que reconegui els professionals amb preparació específica fa que es parli d'intrusisme. Des de l'Escola de professions educatives, socials i culturals (Educa), s'ofereix una titulació de monitor de lleure en què els professionals del circ poden convalidar la part tècnica amb alguna titulació de tècniques de circ. Aquesta és una bona solució que dona resposta al problema, però s'ha de treballar per prestigiar el títol i que els organitzadors d'activitats de lleure el coneguin i l'exigeixin.

A continuació es repassen les iniciatives que consten al dossier⁴ i se'n mencionen d'altres, algunes de l'estranger, que caldria tenir en compte.

- **Xarxa de trobades NICE (2005-2006)** Després d'un temps d'existència aquesta xarxa, fomentada per l'Agència Catalana de la Joventut, no acabava de passar a l'acció i per això es va impulsar el programa ECO, des del qual es va detectar l'existència de 307 escoles, grups i associacions que treballaven el circ amb infants i joves. En l'àmbit espanyol hi ha CIRCORED que s'encarrega de donar visibilitat als projectes espanyols dins d'ECO, però ara com ara el nivell d'activitat és gairebé nul i no serveix per promoure els projectes del nostre país. Caldria actuar per resoldre aquesta situació ja que estar a ECO dona la possibilitat d'accedir a ajuts, recursos pedagògics o intercanvis amb altres grups.
- **Comissió de Formació de l'Associació de Professionals de Circ de Catalunya (APCC)** La Comissió de Formació de l'APCC va impulsar amb molt bona acollida un seguit d'activitats dirigides als professionals que treballen com a professors de circ. Sota el nom genèric de "Formació de formadors", s'organitzen cursos monogràfics finançats amb els diners rebuts en guanyar el Premi Nacional de Circ 2009. L'oferta s'estructura en mòduls diferenciats per les matèries que tracten: seguretat, anatomia, pedagogia de les tècniques del circ, expressió artística, creació i posada en escena.
- **Ateneu Popular de Nou Barris** També l'Ateneu Popular de Nou Barris ha realitzat activitats de formació per a formadors. No es tracta de cursos aïllats, sinó que desenvolupen un concepte global que es va estructurant a mesura que es posen en marxa diferents accions. D'aquesta manera, la formació de formadors en circ social es planteja com un projecte educatiu que es desenvolupava conjuntament amb altres entitats. En aquesta activitat, el docent és un acompanyant i els formadors treballen relacions de convivència i relacions positives socioafectives. Aquí el circ es concep com una eina educativa transformadora, que impulsa la formació de

formadors i persegueix dotar l'educador d'habilitats pedagògiques per a col·lectius especials i assolir, així, nivells d'excel·lència pedagògica per a l'activitat educativa.

En el món del circ hi ha professionals amb molts anys d'experiència que gràcies a la formació de formadors han pogut confrontar els seus coneixements tècnics amb propostes metodològiques procedents de l'àmbit de la pedagogia. Val a dir també que en aquests cursos convergeixen formadors de circ amb molta experiència amb d'altres de novells, la qual cosa enriqueix l'intercanvi de coneixements entre ells.

A l'Ateneu Popular de Nou Barris es proposen itineraris educatius que evolucionen de manera paral·lela a les necessitats vitals dels alumnes. Així, l'escola infantil dona pas a l'escola juvenil, i després es pot continuar amb formació especialitzada a l'Escola de Circ Rogelio Rivel. La formació en circ social és una oportunitat per als professors que treballen a l'Ateneu, ja que representa una possibilitat més de desenvolupar-se en l'àmbit formatiu.

Les accions que l'Ateneu ha portat a terme en formació de formadors han estat:

- **Formació de formadors en circ social en col·laboració amb el Cirque du Soleil.** L'any 2007 es va iniciar aquesta col·laboració amb la companyia del Cirque du Soleil per realitzar quatre accions formatives monogràfiques, concentrades en un cap de setmana, que van consistir en dos cursos d'iniciació, un de nivell avançat i un d'especialització, cada un per a 25 persones.
- **Jornades de reflexió pedagògiques.** Aquesta tasca es realitza conjuntament amb altres accions formatives que es duen a terme al mateix Ateneu. Es reflexiona sobre els valors i la intencionalitat de l'acció formativa, com també sobre de la problemàtica en l'organització d'activitats formatives. Amb aquestes reflexions s'han tret conclusions que han permès establir sistemes que donin continuïtat als diferents projectes de formació. Actualment s'està treballant en diferents temes relacionats amb els col·lectius als quals es pot dirigir la formació en circ social.
- **Formació de formadors en circ social.** Espais de formació especialitzats en els que s'introdueixen temes específics, de manera monogràfica, en cada sessió de treball.
- **Projecte Caravan.** L'associació internacional Caravan reuneix vuit escoles de circ social procedents de diferents països europeus: Circus Elleboog d'Holanda, Belfast Community Circus d'Irlanda, École de Cirque de Bruxelles de Bèlgica, PARADA Foundation de Romania, Zaltimbanq' de Luxemburg, Le Plus Petit Cirque du Monde de França, Sorin Sirkus de Finlàndia i l'Ateneu Popular de Nou Barris com a representant del nostre país.

L'objectiu principal és promoure les pràctiques de circ en l'educació dels joves a tot Europa i afavorir-ne el desenvolupament a través d'accions concretes com ara intercanvis de joves i de formació de formadors. També persegueix l'homologació europea d'aquest tipus de formació.

Actualment, en el marc del projecte Caravan i a través del programa Leonardo, s'està realitzant un projecte més específic que es compon de dues fases. En la primera, finalitzada just en el moment en què es realitzen aquestes jornades, es va analitzar com es podia organitzar la formació en circ social i es van estructurar les diferents accions formatives necessàries com a punt de partida per definir les competències del formador en circ social. En la segona, està previst treballar sobre la definició dels diferents continguts que haurien de tenir les activitats formatives. El projecte ha comptat amb el suport d'una universitat belga i el seu principal objectiu és trobar la via perquè la formació en circ social aconseguixi l'homologació en l'espai europeu.

Totes aquestes accions han seguit un itinerari de construcció que va començar amb la formació en circ social, va continuar amb les reflexions pedagògiques i aprofundiment, per finalitzar amb el treball en xarxa del projecte Caravan, que ha servit per definir quins són els reptes i les oportunitats en la formació de formadors:

- Els formadors s'han de percebre com un col·lectiu en un procés continu d'investigació que persegueix produir canvis en la societat.
- La creació d'espais de trobada és fonamental per a la coordinació de projectes i per afavorir la interrelació dels professionals i la construcció col·lectiva de projectes de circ.
- És necessari reservar un espai de presència activa per a la família i la comunitat, que els permeti prendre el rol protagonista.
- L'administració ha de reconèixer les experiències de qualitat, d'una banda, i l'acció formativa dels formadors ha de promoure la interrelació d'excel·lència pedagògica, de l'altra.

A partir d'aquesta reflexió, les propostes de futur haurien de ser:

- Continuar treballant per aconseguir una titulació específica de formació en circ social, de la manera com indica el propi informe.
- La necessitat d'una titulació específica no hauria d'invalidar l'experiència que han assolit els professionals que han estat treballant des de fa molts anys en la formació en circ social.
- Valorar cadascuna de les diferents etapes que haurien d'estar incloses en aquesta formació.
- Apostar per una formació de formadors de qualitat i continuada, recolzada per un sistema d'ajuts i beques que fes possible l'accés a tothom que hi estigués interessat.
- Treballar per a la creació d'una xarxa de formadors de circ que servís de punt de referència i de trobada de les diferents propostes.
- Incentivar la participació en projectes europeus.

Aportacions fetes en el torn obert d'intervencions

D'entrada es comenta que ja existeix un títol de monitor i s'explica que té dos vessants ben diferenciats: l'educació en el lleure, indispensable per dur a terme activitats amb nens menors d'edat, i la direcció d'activitats. Aquesta formació està reconeguda com a crèdits de lliure elecció en el sistema universitari, la qual cosa ha fet possible que des de l'any 2008 l'Institut Català de Qualificacions Professionals (ICQP) estigui treballant en la qualificació d'aquest ensenyament del qual es diferencien dos tipus de monitor: el que treballa dins de l'àmbit escolar i el que ho fa fora de l'àmbit escolar. En el moment de celebració d'aquestes jornades encara no és oficial, perquè falta el tràmit de publicació en el DOGC.

Per altra banda, es fa referència a la necessitat de diferenciar entre formador i monitor, ja que es tracta de dues tasques diferents que, des del punt de vista professional, no persegueixen els mateixos objectius. Els formadors han de valorar el seu treball i deixar de veure's com a monitors, tot i que ara com ara només és possible tenir el títol de monitor. Però aquesta solució no agrada, ja que no té en compte que en les activitats del món del circ sempre hi ha un component artístic que les diferencia de les activitats que pot fer un monitor. Per tant, és important que es trobi la manera de ser homologats com a formadors.

S'apunta també la possibilitat que el sector del circ faci arribar una proposta a l'Agència Catalana de la Joventut per incloure en la formació de monitors un mòdul específic en tècnica circense, tal com s'ha fet en la prova pilot de l'escola Educa explicada anteriorment. Una altra via formativa podria ser impulsar des dels aprenentatges de circ una formació específica per a monitors de circ en el lleure. En qualsevol cas, es recomana que sigui quin sigui el camí per regular la formació en el circ, hi ha d'haver un reconeixement implícit de l'experiència dels professionals que fa anys que hi estan treballant. També hi ha consens en la qüestió de donar visibilitat als formadors. Una manera de fer-ho seria validar la seva experiència i arribar a un consens, basat en aquesta experiència, sobre què ha de fer un formador.

És important conèixer i tenir en compte l'experiència professional prèvia, per evitar el que va passar amb la regulació de la formació dels guies turístics, en què es va deixar sense titulació els que no van voler fer la formació. Cal tenir en compte com s'homologuen els professionals que porten anys formant i aportant eines pedagògiques a fi de donar-los una sortida. Segurament, aquests formadors haurien de ser el punt de partida d'aquesta regulació.

Els anys d'experiència són un element valuós que hauria de garantir la connexió de la professió amb la realitat per definir qui ha de fer la formació en circ i qui no d'acord amb la seva experiència professional. En aquest sentit, els cursos de formació de formadors engegats per l'APCC eren una proposta reivindicada des de feia molt de temps, però els problemes de finançament han obligat a fer-los de manera autodidacta, amb totes les mancances formatives que això implica. Caldria conèixer i valorar què es fa en altres llocs on hi ha més experiència i tradició. També s'hauria de donar prioritat als projectes que demostrin continuïtat en el temps.

En cas que s'engegués un procés per definir una formació reglada en circ, s'hauria de comptar amb el Departament d'Ensenyament, que hauria d'especificar quines matèries

hi han de figurar, i quines no. En cas contrari, si s'opta per introduir una titulació pròpia, hi haurà més marge de llibertat per definir-la, però no tindrà la consideració de formació reglada. En certs aspectes, disposar d'un títol homologat és important; per exemple, és bàsic per tenir una regulació laboral adient. En aquest punt es posa de manifest que hi ha reticències al fet que algú de fora del sector pugui donar reconeixement a una experiència que el sector del circ està treballant des de fa molts anys. Es demana, doncs, tenir un espai i un ritme de treball propis, fora de qualsevol sistema de regulació.

Pel que fa a les validacions s'ha de tenir clar que, si la professió no existeix, no es pot reconèixer. En diverses ocasions s'ha fet referència a la importància de l'estabilitat laboral i de la importància dels aspectes econòmics. Per tant, si es vol regular el sector per establir condicions de treball dignes i marcar la remuneració òptima pel treball realitzat, aquesta validació és necessària.

Finalment, es comenta que és important que les diferents experiències sumin esforços per tal de definir les qüestions que es considerin prioritàries. La informació s'ha de compartir i organitzar i, en aquest sentit, seria interessant que arran d'aquestes jornades s'iniciessin processos d'acció, creació de xarxes, continuïtat i regularització d'espais de trobada.

Conclusions

- La regulació de la formació ha de sorgir de les propostes del propi sector, i no d'imposicions externes.
- Existeix una estreta relació entre els temes laborals i la formació. Es percep la necessitat d'organitzar aquesta situació amb un bon assessorament i amb el reconeixement del que ja s'està fent, sense deixar de banda l'experiència acumulada per la gent del sector.
- Caldrà trobar sortides adequades per a tots aquells professionals que no estiguin d'acord amb en el tema de l'assoliment i la consolidació de les titulacions.
- La validació a través de la formació com a monitor és una opció que s'ha descartat de manera quasi unànime.
- La formació de formadors és necessària i cal que tingui continuïtat.
- La formació en circ social s'hauria de diferenciar de l'altra formació com una especialitat.
- El món del circ ha de tenir una postura clara i ben definida abans de fer propostes concretes a l'administració.

Bloc 2

Àmbits: coneixement, domini i virtuosisme

Coneixement

Procés mitjançant el qual l'alumne es forma d'una manera més o menys completa. Adquireix una experiència, sap fer una pràctica determinada i té consciència de les seves possibilitats i limitacions.

Taula 2. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 12.30 a 14.30 h

Conducció: Tere Celis. Coordinadora pedagògica de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Relatoria: Aurora Álvarez. Coordinadora de serveis de l'Ateneu Popular 9 Barris

Moderació: Laia Alzueta. Gerent de l'Associació de Professionals de Circ de Catalunya

Col·laboradors especialitzats:

Sílvia Borrell. Representant de la Subdirecció General d'Ensenyaments Artístics i Especialitzats del Departament d'Educació

Carles Domènech. Representant de l'Institut Català de les Qualificacions Professionals

Objectius de la taula

- Analitzar les vies per a la introducció de la formació de les arts del circ en el sistema educatiu de Catalunya.
- Debatre sobre les possibilitats que ofereixen els cicles formatius dels ensenyaments artístics i la formació professional per a la formació en circ.
- Informar sobre la situació del procés de regulació iniciat per l'Institut Català de les Qualificacions Professionals (ICQP).
- Determinar com la formació en circ es podria incloure en la formació reglada tenint en compte la normativa que regula els ensenyaments a Catalunya.

Intervencions dels col·laboradors especialitzats

Sílvia Borrell

Representant de la Subdirecció General d'Ensenyaments Artístics i Especialitzats del Departament d'Educació.

El Departament d'Educació⁵ entén per formació el sistema de capacitació de les persones a través del procés d'ensenyament i aprenentatge. I per això facilita tres vies: l'Educació Secundària Obligatoria (ESO), el batxillerat i la formació professional.

5. Amb la publicació del decret 200/2010 de 27 de desembre, el Departament d'Educació passa a anomenar-se Departament d'Ensenyament.

L'any 1993 van desaparèixer els anomenats ensenyaments elementals i es varen obrir les anomenades "escoles d'arts", que porten a terme un treball en els àmbits artístics. Però els ensenyaments impartits en aquestes escoles no condueixen a l'obtenció de títols amb validesa acadèmica o professional.

Amb el decret 179/1993, de 27 de juliol, pel qual es regulen les escoles de música i dansa, es va obrir la porta perquè escoles principalment del món de la dansa poguessin presentar el seu projecte d'escola ja existent a fi que el Departament d'Educació les reconegués. Ha estat un camí feixuc i ple de divergències. Els requisits per entrar al "sistema" no són senzills i per això en dansa només el 20 % de les escoles existents a Catalunya han entrat al sistema, tot i que això no impedeix que la resta funcionin perfectament.

Un altre tipus de centres que imparteixen ensenyaments artístics i que són reconeguts pel Departament són els conservatoris municipals (públics) i els centres professionals (privats) que imparteixen ensenyaments de grau professional o mitjà, que condueixen a una titulació amb validesa acadèmica oficial.

Per últim, hi ha els centres integrats, com és el cas del CEPESA Oriol Martorell, que integren els ensenyaments de règim general amb els artístics.

Actualment, entre els ensenyaments artístics n'hi ha que formen part del sistema universitari i d'altres que formen part del sistema educatiu. Amb la reestructuració que comporta el procés de Bolonya, tots passaran a ser de nivell universitari.

Hi ha un organisme que és l'Institut Superior de les Arts (ISA), dependent de la Generalitat de Catalunya, que acollirà⁶ tots els ensenyaments artístics superiors. Aquests són:

- L'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona - Escola Superior d'Art Dramàtic (ESAD) i Conservatori Superior de Dansa (CSD).
- L'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya (ESCRBC).
- Escola Superior de Disseny i d'Arts Plàstiques (ESDAP), que fins fa poc eren set escoles diferents i ara han passat a formar-ne una de sola amb set seus.
- L'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC).
- El Centre Autoritzat de Grau Superior de Música Liceu.
- El Centre Autoritzat de Grau Superior de Música Taller de Músics.⁷

En el cas de la música, hi ha les escoles artístiques de secundària i, un cop finalitzen aquests estudis, si els alumnes es volen dedicar després a la pedagogia van a l'ESMUC, i si es volen dedicar professionalment a la música poden passar a la universitat. Des que es va posar en marxa aquest sistema, com que hi havia músics amb molta preparació que no tenien aquests estudis, puntualment s'han anat fent proves i exàmens (en casos

6. La posada en funcionament de l'Institut Superior de les Arts ha estat ajornada.

7. Resolució EDU/3778/2010, de 17 de novembre, per la qual s'aprova amb caràcter transitori el primer curs del pla d'estudis de grau dels ensenyaments artístics superiors de música del centre Taller de Músics.

com el jazz, la música moderna, etc.) per reconèixer competències als músics i permetre que es puguin dedicar a la docència musical.

Històricament, els sectors artístics a Catalunya s'han anat ajustant a les realitats legals de cada moment i això és el que ha de fer el circ si vol que algun dia es reconegui i es reguli la seva formació. Però també hi ha la possibilitat que cada sector artístic tingui els seus projectes formatius, sense que hagin d'entrar necessàriament al sistema educatiu. En aquest cas, i durant tot el seu itinerari formatiu, els alumnes tindran sempre l'oportunitat, mitjançant la superació d'unes proves d'accés, d'entrar al sistema reglat.

No podem obviar que entrar a formar part del sistema educatiu implica satisfer uns requisits necessàriament estrictes i que en ocasions poden ser de difícil compliment.

Si analitzem les possibilitats d'inserció del circ en els itineraris educatius actuals hi ha diferents possibilitats:

- **Alumnes d'ESO** (12-16 anys): el circ hi podria tenir cabuda, o bé dins la matèria d'educació física (210 hores) o bé en les matèries optatives (245 hores).
- **Alumnes de Batxillerat** (16-18 anys): és complicat encabir-hi el circ, perquè és difícil que tingui entrada en les matèries comunes i, pel que fa a les matèries específiques, s'aconseguiria una especialització molt minsca.

Un altra via és la formació del professorat, ja que el Departament disposa de la Secció de Serveis Educatius i Formació Permanent, que programa i imparteix sessions de reciclatge per dotar els docents d'estratègies per treballar les matèries d'una manera diferent. En aquestes sessions poden tenir-hi cabuda propostes per formar professors que estiguin interessats a fer servir el circ com a eina per ensenyar altres matèries, com ara les matemàtiques o la física. En el cas que el món del circ tingui propostes en aquest sentit, les hauria d'adreçar als Serveis Educatius i Formació Permanent per tal que entressin en el procés de selecció a través de les comissions corresponents. Les propostes les pot fer qualsevol entitat o empresa legalment constituïda.

Ara bé, ni amb l'ESO ni amb el batxillerat, en cas que s'hi poguessin encabir ensenyaments de circ, l'alumne podria arribar a una professionalització en aquesta matèria, perquè les hores dedicades a l'especialitat serien molt poques. El títol professional per a la dansa requereix 4.000 hores lectives. Per això es pot pensar que el camí per a un bon ensenyament de circ reconegut a Catalunya podria ser el mateix que al seu dia es va aplicar a la dansa i la música.

Carles Domènech

Representant de l'Institut Català de les Qualificacions Professionals.

La formació professional és un ensenyament que persegueix augmentar i adequar el coneixement i habilitats dels alumnes per tal d'assolir uns coneixements pràctics que puguin aplicar a la seva vida professional. Per això, els estudis en formació professional inclouen dos nivells ben diferenciats: l'aprenentatge que no condueix necessàriament a la dedicació

professional d'allò que s'ha après i el coneixement quan la persona s'hi dedica professionalment. La formació professional dota de competència i coneixements la persona que la cursa.

L'ICQP és un organisme de l'àmbit autonòmic català i en l'àmbit estatal hi ha l'Institut Nacional de Cualificaciones (INCUAL), adscrit al Ministeri d'Educació, amb seu a Madrid. L'ICQP no regula com s'ha d'exercir la professió, sinó el seu ensenyament. El reconeixement per l'ICQP acredita que la persona que té un títol disposa de les competències per a l'ocupació en aquella matèria.

Tal com està organitzat ara, les comunitats autònomes poden demanar a l'INCUAL que reconegui noves professions i, mentrestant, aquest títol pot ser vàlid a la comunitat autònoma que les reconegui. D'altra banda, totes les qualificacions professionals han de tenir en compte el Marc Europeu de les Qualificacions, que busca facilitar la mobilitat de les persones. Tot i així, cada país té el seu propi catàleg i no sempre els requisits de qualificació són els mateixos en un país o en un altre. A Espanya, l'obtenció del títol de formació professional d'un cicle de grau mitjà significa haver superat les 2.000 hores de formació. Però això no vol dir necessàriament que a la resta d'Europa sigui igual. Per això, a fi de convalidar una titulació obtinguda en un altre país, s'han d'analitzar els continguts de les assignatures cursades a l'estranger i la qualificació es dona en equivalència al currículum acadèmic que s'estudia aquí.

L'estructura d'una qualificació professional a Catalunya està formada per la descripció detallada de la professió (entorn professional, unitats de competència i mòduls professionals de la formació) i formació associada a aquesta professió. El *Catàleg Oficial de Qualificacions*, que recull el conjunt de qualificacions professionals ordenades segons famílies professionals i nivells de competència, distingeix 26 famílies. El circ quedaria inclòs en la família professional d'arts i artesanies.

L'ICQP va reconèixer l'any 2010 un grau mitjà de circ (qualificació professional reglada), per a un "artista de circ no professionalitzat, que té un cert domini de la tècnica i unes competències bàsiques i que podrà treballar professionalment sota supervisió". Podria ser que, a partir d'ara, el Departament de Cultura demanés aquest títol de nivell als artistes i les companyies que els sol·licitin subvencions.

En general, la formació professional no té proves d'accés ni límits d'edat, però hi ha alguns ensenyaments de formació professional com els pertanyents a la família professional d'activitats físiques i esportives que sí que en tenen, ja que capaciten per exercir una professió que requereix un condicionants físics especials. Això es podria aplicar també al circ.

Per tal que es pugui atorgar un títol no reglat cal tenir un referent acadèmic o un referent professional i, en ambdós casos, aquests títols han d'estar reconeguts pel sector corresponent, ja que és qui en definitiva els atorgarà validesa pública.

Per crear un títol oficial d'estudis en circ la formació es pot fer des d'una escola pública o des d'una escola privada reconeguda o concertada. Actualment és difícil que la formació en circ s'impulsi des d'una escola pública, i perquè una escola privada ho faci cal que com-

pleixi amb les condicions d'equipaments i de gestió que l'administració determina, però si no les tenen, l'activitat docent es pot "externalitzar".

Pel que fa al sistema de beques, les que concedeix el Departament de Cultura són per cursar estudis fora del país. Les beques per estudiar a Catalunya les atorga el Departament d'Educació i només cobreixen els ensenyaments reglats.

La formació per a formadors, segons el Departament d'Educació, és la que ofereix a la universitat (llicenciats) el títol de tècnic superior especialista i els especialistes en un tema determinat (només per a ensenyaments artístics) que poden fer de formadors puntualment. S'hauria d'analitzar què es va fer en el seu dia a l'Escola de l'Esport per tenir un exemple a seguir.

La qüestió és: com es podria incloure el circ a la Llei orgànica d'educació (LOE) i a la Llei d'educació de Catalunya (LEC)? En el procés d'elaboració de la LOE –que inclou educació infantil, primària, secundària i formació professional– van quedar fora algunes unitats de competència que es van haver d'incloure posteriorment, com per exemple la família professional d'imatge i so. Per aquest motiu es va incloure una disposició addicional, concretament la 32, per a les noves titulacions de formació professional, que diu que el Govern procedirà a establir els ensenyaments de formació professional de grau mitjà i superior relacionades amb les arts escèniques. Aquesta seria una oportunitat per incloure el circ a la LOE.

Concretament, l'article 45.2 del capítol VI de la LOE diu que els ensenyaments artístics són els següents:

- a) Els ensenyaments elementals de música i de dansa.
- b) Els ensenyaments artístics professionals com la música i dansa, així com el grau mitjà i superior d'arts plàstiques i disseny.
- c) Els ensenyaments artístics superiors de música, dansa, art dramàtic, conservació i restauració de béns culturals, disseny i arts plàstiques, entre els quals s'inclouen els estudis superiors de ceràmica i de vidre.

Per tant, per fer-hi entrar el circ s'hauria de promoure un canvi de la llei.

La LOE encara no està totalment desenvolupada, ja que una part de les competències bàsiques i de treball per a projectes encara està pendent d'aplicació. Aquí hi hauria una oportunitat per encabir l'ensenyament de circ, però per aconseguir-ho s'hauria de mantenir una presència social i mediàtica i s'haurien d'establir complicitats entre el sector i les administracions.

En el cas de la LEC, la regulació dels ensenyaments artístics es preveu a través de la secció segona del capítol III dedicat als "Ensenyaments de règim especial". Concretament, l'article 65.2 diu que "els ensenyaments artístics comprenen la música, la dansa, les arts plàstiques i el disseny, l'art dramàtic, la conservació i restauració de béns culturals i altres manifestacions artístiques que el Govern determini". El circ podria ser una d'aquestes manifestacions.

Conclusions

Atesa la complexitat i la quantitat d'informació que han aportat els primers ponents d'aquesta taula i tenint en compte que la majoria d'assistents també seran presents a la taula de domini, s'opta per ajornar les intervencions de Sònia Domínguez sobre l'escola professional preparatòria i d'Anna Mestres sobre formació d'adults a la taula de domini.

Tots els assistents agraeixen les aportacions fetes pels dos tècnics del Departament d'Educació.

Continuació de la taula de coneixement

Es reconeix l'enorme valor del contingut del dossier que s'ha presentat a les II Jornades, ja que ha servit per posar sobre la taula tot allò que s'està fent en formació de circ a Catalunya i també el que resta per fer⁸.

En el mateix sentit, també es reconeix públicament la feina feta per l'Institut Català de les Qualificacions Professionals i la Direcció General d'Ensenyaments Professionals, Artístics i Especialitzats. Caldria prioritzar la finalització del treball amb l'ICQP al grau mitjà i superior per poder tenir un referent en educació i poder plantejar posteriorment el títol propi del sector del circ.

En aquest sentit, aquestes jornades i el treball previ que ens hi ha dut han servit per comunicar tot el que s'està fent i per aclarir molts conceptes i posicionaments.

La taula conclou amb l'enumeració dels objectius a assolir.

Objectius prioritaris

- Demanar al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya que augmenti la dotació per a la formació en l'àmbit artístic en general i en l'àmbit del circ en concret.
- En l'àmbit local, demanar als ajuntaments que donin suport a la formació de circ i també a l'educació contínua i el reciclatge dels professionals.
- Aprofundir en l'anàlisi de les possibilitats que ofereix la LEC pel que fa a la formació artística especialitzada i, un cop identificades, començar a treballar per a la seva implementació, tal com s'ha fet amb l'ICQP.
- Detectar i prendre contacte amb les experiències que s'estan portant a terme en altres països en relació amb el batxillerat artístic.
- Treballar per a la millora de les infraestructures que actualment estan en funcionament.

Objectius secundaris

- Buscar mecanismes i recursos institucionals en l'àmbit de l'ensenyament per finançar la formació professional de grau mitjà i de grau superior.
- Augmentar la dotació de les escoles preparatòries i professionals a fi d'abaratir el cost dels cursos per als alumnes com a alternativa a la manca de beques.
- Establir convenis de col·laboració entre els centres de formació de circ i altres disciplines artístiques i esportives.
- Incentivar el suport institucional a la formació d'adults.
- Trobar suports a la creació i exhibició d'espectacles realitzats pels alumnes de les etapes de domini i virtuosisme de les escoles de formació, de formació contínua i de reciclatge.

Altres propostes

- Donar suport a les estructures i organitzacions que vulguin treballar la formació de circ.
- Intentar introduir el circ com a ensenyament transversal que reforci altres àrees de l'ensenyament, com ara l'expressió corporal, l'educació física, les matemàtiques i, en general, la formació humana.
- Incentivar la creació d'unitats formatives que introdueixin el circ a l'ensenyament.
- Fer propostes a l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat de Barcelona per formar els professors en aquest àmbit.
- Treballar perquè s'ampliïn les beques per a la mobilitat internacional, a fi que els professionals puguin anar a l'estranger a millorar el seu treball, però també perquè les escoles puguin realitzar intercanvis amb els seus alumnes.
- Donar continuïtat a aquestes jornades i establir els sistemes de seguiment dels acords als quals s'hagi arribat.

Domini

Control òptim de les facultats sobre una pràctica

Taula 4. Realitzada el dissabte 20 de novembre de 16.00 a 18.00 h

Conducció: Tere Celis. Coordinadora pedagògica de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Relatoria: Aurora Álvarez. Coordinadora de serveis de l'Ateneu Popular 9 Barris

Moderació: Laia Alzueta. Gerent de l'Associació de Professionals de Circ de Catalunya

Col·laboradors especialitzats:

En l'àmbit del coneixement:

Sònia Domínguez. Docent i formadora de professionals en l'àmbit del circ

Anna Mestres. Docent de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

En l'àmbit del domini:

Anne Morin. Docent i ballarina

Carles Domènech. Representant de l'Institut Català de les Qualificacions Professionals

Alberto Feliciate. Docent de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

S'inicia la taula entorn l'etapa formativa de domini tot recuperant algunes reflexions comunes de la taula de coneixement. En concret i per avançar es presenta una relació dels avantatges i desavantatges que comportaria entrar al sistema de formació públic o concertat.

Per tal que el circ pugui entrar al sistema de formació reglada i pública és necessari que el sector estigui cohesionat davant d'aquesta transcendent decisió, a fi de disposar de la suficient força per impulsar els processos necessaris. Cal ser conscients que és un camí amb molts entrebancs i que l'objectiu proposat no és fàcil d'aconseguir, però el resultat final seria disposar d'una titulació oficial dels estudis de circ. Un cop es tinguessin aprovats els estudis, la ràtio d'alumnes, que ve marcada per l'administració, atorgaria el nivell de finançament per a aquests ensenyaments.

D'altra banda, entrar en un sistema de formació de circ reglada des de l'escola concertada oferiria més llibertat de funcionament. Un exemple seria en l'elecció dels docents, tot i que s'hauria de complir amb tots els requisits legals establerts per l'administració. En aquest cas el foment hauria de venir de la iniciativa privada, però el reconeixement que obtindrien els alumnes seria una titulació oficial.

Com que les dues opcions no són excloents, es pot optar per engegar accions en totes dues línies de treball.

És evident, però, que hi ha una clara incompatibilitat entre la llibertat de funcionament que pretén el sector i la possibilitat d'obtenir finançament públic. Alguns assistents a la taula opinen que l'ideal seria que la formació de circ arribés a través de les escoles que ja treballen en el sector, sempre que puguin obtenir un grau òptim d'autofinançament des d'un començament.

Intervencions dels col·laboradors especialitzats

Carles Domènech

Representant de l'Institut Català de les Qualificacions Professionals.

La formació professionalitzadora superior (de nivell 3, no universitària) dóna total autonomia perquè l'alumne pugui desenvolupar una tasca. L'especialització o domini d'una tècnica s'entén com la capacitat de crear un número propi o la capacitat per incorporar-se a una companyia professional. La formació universitària ofereix, a més a més, conceptes de pedagogia.

Sònia Domínguez.

Docent i formadora de professionals en l'àmbit del circ.

Una escola preparatòria de circ és la que imparteix ensenyaments que faciliten que la persona pugui decidir si vol dedicar-se professionalment a una activitat. Aquests coneixements es poden transmetre a través de la formació a l'escola, però també per altres vies com ara els tallers.

Des dels seus inicis, al final dels anys noranta, l'Escola de Circ Rogelio Rivel ha treballat amb mancances econòmiques que dificulten la inversió en infraestructures i en recursos humans, la qual cosa comporta que els alumnes hagin de pagar quotes elevades de matrícula, que en ocasions dificulten l'accés de persones amb pocs recursos econòmics.

El fet que no hi hagi un recorregut educatiu clar, fa que en aquests ensenyaments hi accedeixin persones de qualsevol edat i condició física. Des de l'Escola de Circ Rogelio Rivel es considera que l'edat adequada d'accés hauria de ser entre els 16 i els 18 anys, tot i que a la pràctica es dóna l'oportunitat a joves de qualsevol edat per poder afrontar les dificultats econòmiques. És necessari un consens del sector per solucionar entre tots aquestes indefinicions en l'ensenyament del circ.

Anna Mestres.

Docent de l'Escola de Circ Rogelio Rivel.

L'educació d'adults o educació contínua té per objectiu completar el nivell d'educació formal, adquirir competències en un nou sector o actualitzar les competències d'un sector específic. Per tant, serveix perquè les persones que es dediquen al circ, i també les d'altres professions, estudiïn o aprofundeixin matèries de circ per millorar la seva qualificació tècnica o professional.

L'avantatge d'aquest tipus de formació és que no requereix una dedicació plena i es pot fer amb més llibertat d'horaris i elecció de disciplines. Des d'aquest àmbit es demana

més suport econòmic de les administracions i la possibilitat que aquestes activitats puguin formar part dels crèdits de lliure elecció que s'ofereixen en els estudis universitaris.

Alberto Feliciate.

Docent de l'Escola de Circ Rogelio Rivel.

Centra la seva intervenció en la formació contínua i el reciclatge en l'etapa de domini. Aquesta formació va destinada a les persones que volen anar adaptant el seu estil, canviar de tècnica i especialitzar-se o redissenyar les seves actuacions. També pot ser interessant per a professionals que vulguin aprendre noves tècniques. S'adreça a professionals que tenen un bon nivell i busquen avançar en la seva tècnica o reciclar i millorar els seus espectacles. També hi ha alumnes que han passat per tot el procés formatiu però que encara necessiten trobar la seva manera de fer circ, ja que els manca el que s'anomena autonomia tècnica.

Anne Morin.

Docent i ballarina.

Segons el criteri de la Federació Europea d'Escoles de Circ (FEDEC), les escoles preparatòries o professionals són aquelles que ofereixen programes de formació a dedicació plena i que tenen com a objectiu preparar l'alumnat, ja sigui per a la prova d'accés a una escola superior, amb una formació que com a mínim ha de tenir la durada d'un any, ja sigui per exercir la professió. En aquest darrer cas, la formació ha de tenir una durada mínima de dos anys i ha d'incloure la formació necessària per capacitar l'estudiant per a la seva entrada al mercat laboral.

A l'Estat espanyol només hi ha dues escoles d'aquest tipus: l'Escola de Circ Rogelio Rivel a Barcelona i l'escola de circ Carampa a Madrid.

En el cas de l'Escola de Circ Rogelio Rivel, la formació comprèn dos cursos de formació preparatòria més un curs de professional que dona l'especialitat. Pel que fa als continguts, es tracten temes de seguretat, salut, producció, tècnica i presentació de treballs en públic.

Mentre cursa els estudis, l'alumne disposa del seguiment del professorat en l'especialització tècnica i artística, però, a més a més, es realitzen mostres regulars del treball amb públic i s'ofereixen intercanvis amb altres escoles de l'estranger. Quan l'alumne acaba els seus estudis a l'escola, pot accedir a una escola superior o decidir entrar a treballar en una companyia de circ.

El cost de la formació d'un alumne d'especialització a l'Escola Rogelio Rivel és de 7.000 euros, però l'alumne només en paga uns 2.000. El 30 % del cost de l'escola es finança amb ajudes públiques i a més es compta amb projectes que ajuden a sufragar el cost de la formació professional. D'aquesta manera és possible abaratir les matrícules en un 70 % del cost real.

Però la manca d'un finançament adequat fa que els professors de l'escola hagin de dedicar molts esforços a pal·liar certes carències, i això és temps que deixen de dedicar al principal objectiu de l'escola, que és donar una bona formació als alumnes.

Per ampliar la formació professional és completament necessari incrementar el suport econòmic a l'alumnat a través d'un bon sistema de beques, el foment dels intercanvis internacionals i una coordinació de competències.⁹

En un altre sentit, es comenta el poc pressupost que es dedica a formació en el *Pla integral del circ* i que caldrà treballar perquè l'any 2011, moment en què finalitza el Pla, es plantegi la possibilitat d'incidir de forma més directa en els aspectes formatius.

I es fan unes darreres reflexions:

- Si els artistes han de marxar fora del país a formar-se, es deixen de banda les arrels i el país perd riquesa cultural.
- A Catalunya, s'està promocionant molt la creació en detriment de la formació, i es planteja el dubte que aquesta sigui una bona estratègia de futur.
- En aquestes jornades s'ha insistit molt en la qüestió de les titulacions, però cal posar de manifest que, després, quan es participa en una actuació s'exigeixen en molt poques ocasions.
- La sortida dels artistes que ja tenen una edat i deixen d'actuar és incerta.

Aportacions fetes en el torn obert d'intervencions

Marcel·lí Puig observa que el dossier de les Jornades és el tercer estudi que s'ha fet sobre la formació de circ a Catalunya i pensa aquests estudis no han servit per tirar endavant massa accions.

Tere Celis fa una menció especial a la formació a través de la transmissió familiar i la importància que té a Catalunya. Considera que seria un error si el sector no reconegués ni aprofités aquest coneixement i proposa incloure aquesta realitat en el procés de "normalització" de la formació de circ.

Darrera reflexió important de la taula

Les administracions públiques actuen perquè hi ha iniciatives i propostes dels sectors fonamentades i contrastades. Per tant, és el sector qui ha de decidir què vol fer i presentar les seves propostes.

Per acabar s'esmenta que a la taula s'ha trobat a faltar la presència de representants del sector del circ i de projectes formatius que, encara que no incideixen en l'etapa de domini, es consideren estudis professionalitzadors. Aquests són una peça clau per al desenvolupament de les arts del circ en tots els seus vessants.

Virtuosisme

Control òptim de les facultats sobre una pràctica

Taula 6. Realitzada el diumenge 21 de novembre de 9.30 a 11.30 h

Conducció: Anne Morin. Docent i ballarina

Relatoria: Manolo Pérez. Professor d'institut i col·laborador de l'Ateneu Popular 9 Barris

Moderació:

Laia Alzueta. Gerent de l'Associació de Professionals de Circ de Catalunya

Anna Pujol. Gestora cultural

Col·laboradors especialitzats:

Formació superior:

Tere Celis. Coordinadora pedagògica de l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Jorge Vera. Representant de companyies de circ de Catalunya

Mercè Mateu. Docent de l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya

Formació de formadors:

Anne Morin. Docent i ballarina

Formació contínua i reciclatge:

Pili Serrat. Docent a l'Escola de Circ Rogelio Rivel

Albert Bordonada. Tècnic d'activitats de La Central del Circ

Intervenció dels col·laboradors especialitzats

Tere Celis.

Coordinadora pedagògica de l'Escola de Circ Rogelio Rivel.

És del parer que si es vol fer una escola superior de circ abans cal construir una base forta i coherent, ja que els alumnes hauran d'acreditar un bon nivell de coneixements per accedir-hi i si, a més, volen aprofitar al màxim el seu potencial.

Sobre la base de les aportacions incloses en l'apartat corresponent al virtuosisme al dossier de les Jornades, es planteja la necessitat de crear l'escola superior en dues fases. En la primera fase s'hauria d'analitzar quines són les necessitats actuals i de futur per al desenvolupament de la formació i el conjunt dels recorreguts formatius, així com les peculiaritats del nostre sistema educatiu i, d'altra banda, s'hauria de documentar l'experiència de projectes similars en altres països i estudiar el tipus d'implicació de les diferents institucions per fer-la realitat. La segona fase se centraria en la definició del projecte de posada en marxa de l'escola. En aquesta fase s'haurien de determinar des dels continguts curriculars de la formació superior de circ, a partir de la legislació vigent al nostre país, fins al tipus d'edifici necessari per fer aquesta formació. També s'hauria de definir la possibilitat de convocatòria de beques per als alumnes que accedissin a la formació o les relacions que es podrien establir amb altres disciplines artístiques o esportives.

Jorge Vera.
Representant de companyies de circ de Catalunya.

Puntualitza que no parla en representació de l'Institut del Teatre i a continuació exposa un seguit de reflexions sobre els plantejaments que haurien de fonamentar la futura escola superior de circ.

En primer lloc, indica que s'hauria de diferenciar entre l'ensenyament reglat, que és aquell que ha de complir amb el que estableix el sistema educatiu vigent, i una simple ordenació dels cursos existents; és a dir, una proposta des de la professió dels requisits que hauria de complir l'oferta formativa en el món del circ, però sense perseguir un reconeixement oficial. Per tant, regular vol dir aconseguir el reconeixement oficial d'un ensenyament. S'entén que aquesta taula s'ha creat per aconseguir el primer objectiu i, en aquesta línia, hi ha dos camins possibles: el sistema universitari o la formació professional.

Com a experiències prèvies i de referència a Catalunya hi ha l'Institut del Teatre (IT), que imparteix un grau europeu no vinculat a cap universitat, i l'Escola Superior de Tècniques de les Arts de l'Espectacle (ESTAE), amb una titulació pròpia, la qual ha permès desenvolupar aquest espai.

En el cas de la dansa, fa uns anys es va crear el Conservatori Superior de Dansa (CSD), que té un pla d'estudis de quatre cursos. Com a pas previ a l'accés al CSD, els alumnes poden estudiar a l'Escola d'Ensenyament Secundari i Artístic (EESA) i al Conservatori Professional de Dansa (CPD), on al cap de sis anys i al marge d'estudiar dansa aconseguixen el títol de graduat en educació secundària i el títol professional de dansa.

Arribats en aquest punt, cal plantejar, d'una banda, si és necessari que, per tal d'assolir un bon nivell professional en les disciplines circenses, s'hagi d'estudiar durant deu anys i, de l'altra, en quin moment d'aquesta trajectòria s'inicia l'etapa del virtuosisme.

Hi ha molts problemes que vénen originats per la manca de confiança de l'administració en el sector. També és cert que el sector està permanentment reclamant més diners a l'administració, malgrat que, per a certes coses, el que caldria demanar és una millor regulació, intervenció en infraestructures, suport per al reconeixement. Les institucions haurien d'ajudar en aquest procés, perquè el sector per si sol no pot assumir el pes de generar-ho tot. S'han d'obrir vies de treball entre l'administració i el sector.

Un exemple de la precarietat de la formació en el sector són els mitjans amb què treballen les poques escoles de circ que hi ha al territori català. Una manera d'avançar en la millora d'infraestructures seria la regulació dels ensenyaments.

Un altre problema és la formació de formadors, ja que els alumnes no estudien per fer circ sinó per ser professors, i això és molt perillós per a la professió.

Un altre tema de debat és discernir entre ofici i professió. El circ és més a prop de l'ofici que de la professió. No és tant que s'exerceixi una professió o es faci una feina (que sigui professional), sinó que es tingui la capacitat de crear (ofici), i la realitat reglada no condueix a aquest camí.

Mercè Mateu.**Professora de l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya.**

Explica la seva experiència a l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC) i expressa el paral·lelisme que es pot establir entre el circ i la llicenciatura en ciències de l'activitat física i de l'esport.

Hi ha molts elements del debat actual en el sector del circ que són similars als que van sorgir als anys vuitanta en les ciències de l'activitat física i de l'esport i, en aquell cas, també hi havia recels de l'administració, alguns dels quals encara perduren. Es van habilitar els especialistes que impartien assignatures d'aquesta llicenciatura i actualment la majoria dels que ensenyen l'activitat física i l'esport són avui dia llicenciats. S'han equiparat els estudis amb el procés de Bolonya, la qual cosa aporta certs avantatges però també molts inconvenients. Per exemple, els que imparteixen formació a l'INEFC, a banda de la llicenciatura, han de tenir el doctorat. S'està parlant molt d'habilitar els professionals en actiu, però molts dels paràmetres que s'han de complir per fer aquesta habilitació provenen de la ciència i no tant de l'art i, per tant, es limita el ventall de característiques.

Així doncs, el fet d'entrar en el sistema universitari genera molts interrogants. L'any 2008 es va aprovar la llei 3/2008, de 23 d'abril, de l'exercici de les professions de l'esport. Des de la regulació dels ensenyaments s'ha trigat 25 anys a regular la situació laboral del sector.

D'altra banda, es pot parlar de la integració del circ com a objecte d'estudi de la recerca universitària. Aquest apropament ha estat molt positiu i ha fructificat amb l'aparició de documents i material que s'han de tenir en compte.

Un exemple que cal estudiar és la iniciativa privada en l'àmbit de la dansa que s'ha impulsat a Madrid, concretament la Universitat Europea de Madrid, que ofereix un grau en Ciències de la dansa.¹⁰

Tot el procés s'ha de desenvolupar tenint molt en compte tots els agents implicats: institucions públiques, formadors, entitats que han acollit activitats de formació, etc. Fóra d'utilitat l'elaboració d'un cens de persones formades a l'estranger en escoles superiors o d'altres per tal de conèixer la seva experiència i aprofitar tot el que sigui útil per als nostres propòsits.

Albert Bordonada.**Tècnic d'activitats de La Central del Circ.****Pili Serrat.****Professora a l'Escola de Circ Rogelio Rivel.**

Aporten les seves reflexions sobre la formació contínua en l'àmbit del virtuosisme. El dossier de les Jornades defineix el virtuosisme com "l'habilitat extraordinària en la tèc-

nica del seu art” i sorgeix la pregunta de qui està demanant arribar al virtuosisme: el públic, el sector, els professionals, l'administració?

El procés ha de ser lent necessàriament, ja que actualment el sector està pendent de reconèixer el nivell de molts professionals que imparteixen formació.

La demanda de formació dels artistes se centra sobretot en la tècnica, en el sentit més ampli, però fa falta també formació contínua en expressió artística, posada en escena, etc.

D'altra banda, cal tenir en compte que el model d'escola superior té un cost molt elevat per als alumnes. Per això cal decidir si es tendeix cap a una escola superior, sabent allò que comporta, o és preferible esperar a comptar amb els recursos necessaris, ja que actualment disposem d'un ampli ventall de formació superior basada en cursos intensius.

Es tendeix a centrar l'atenció en “allò que es vol tenir” i no es parla d'aprofitar “allò que ja existeix”. Cal coordinar millor les iniciatives existents per aprofitar-ne més la complementarietat. A més a més, de vegades es parla de reciclatge, paraula que no és adequada per expressar la continuïtat en la formació; és millor parlar d'evolució. En qualsevol ofici fa falta evolucionar, però de vegades no es disposa dels espais adequats per fer-ho.

A més a més s'ha de reconèixer la importància de l'experiència de les persones que s'han format a l'estranger, les quals necessiten d'un espai físic, de diàleg, per continuar fent formació.

Anne Morin.
Docent i ballarina.

Fa palès que no hi ha cap expert que pugui parlar de domini i, respecte a la formació de formadors, és clar que el formador no té les mateixes competències en l'etapa de la descoberta que en la del virtuosisme. No és el mateix ensenyar els nens a llançar mocadors que fer un doble planxat en bàscula. Les competències són diferents; per tant, la formació dels formadors també ho ha de ser.

Els formadors s'esforcen molt en l'etapa inicial de descoberta i en la d'aprenentatge, ja que lliga molt bé amb els aspectes del circ social, que suposa un gran reconeixement de la labor del circ, però en etapes més avançades com la de domini o virtuosisme no hi ha gaire professors preparats. En altres llocs, com França, hi ha formació de formadors i també d'instructors que aquí no existeix i també es poden trobar realitats internacionals en què es lliga la formació i els estudis superiors.

És molt important per als formadors de circ no parar mai, han de continuar evolucionant sempre i, en aquest sentit, l'educació ha d'ajudar els professionals.

Hi ha molts projectes europeus que han permès un espai de trobada per a molts formadors en diferents països i seria interessant que els professionals d'aquí ho aprofitessin.

Conclusions

Un cop finalitzades les ponències, s'obre un torn de paraules. A causa de la manca de temps, no s'ha pogut generar ni debat, ni el consens necessari. A continuació, com a conclusions de la taula, s'esmenten alguns temes pendents de debat:

- Cal destacar la importància de delimitar molt bé el camí de formació de l'artista. Això ens portarà a determinar en quin moment i quant de temps es necessita per arribar a ser creador.
- A Catalunya hi ha una confrontació molt gran entre entitats i institucions. S'hauria de treballar per buscar objectius comuns i superar aquesta situació.
- Un formador és un professional i, segons això, la seva formació és una competència de les escoles professionals. En qualsevol cas, s'hauria d'aclarir en quin àmbit s'emmarca la formació del formador professional.
- Per formar formadors d'alt nivell s'hauria de promoure un institut superior en el qual s'incloguin els formadors del circ i les arts en general.
- No s'ha definit clarament quin ha de ser el procediment a seguir, però en tot cas les propostes s'haurien de tirar endavant des de la professió i plantejar-les després a l'administració per trobar el suport necessari.
- Caldria determinar la continuïtat de la feina feta en aquestes jornades i com es concreten tots els aspectes acordats. El procés és llarg i s'ha de fer amb paciència i esforç.
- S'hauria de reflexionar sobre si hi ha camins alternatius al que s'ha plantejat.
- Finalment, es considera necessari treballar en xarxa, perquè ja hi ha una realitat que podria avançar des de la coordinació i la col·laboració.

Annexos

Annex 1

Institucions i projectes referenciats en les Jornades

Acrobacia Athenas www.acrobaciaathenas.com
Agència Catalana de la Joventut www.tujuca.com
Ateneu Popular de Nou Barris www.ateneu9b.net
Belfast Community Circus d'Irlanda www.belfastcircus.org
Caravan Circus Network www.caravancircusnetwork.eu
Centre Autoritzat de Grau Superior de Música Liceu www.conservatori-liceu.es
Centre Autoritzat de Grau Superior de Música Taller de Músics www.tallerdemusics.com
Centre Ocupacional Can Carreras www.tsantfrancesc.com
CEPSA Oriol Martorell www.xtec.cat/cepa-oriol-martorell
Circ Cric www.circcric.com
Circ de les Musaranyes www.circdelesmusaranyes.com
Cirque du Soleil www.cirquedusoleil.com
Circus Elleboog www.elleboog.nl
Companyia Desastrosus www.desastrosus-cirkus.com
Conservatori Superior de Dansa www.institutdelteatre.org
Cronopis www.cronopis.org
École de Cirque de Bruxelles www.ecoledecirquedebuxelles.be
El Circ Petit www.elcircpetit.com
El Negro y el Flaco www.elnegroyelflaco.org
Escola d'Ensenyament Secundària i Artística www.institutdelteatre.org
Escola de Circ Carampa www.carampa.com
Escola de Circ Rogelio Rivel www.escolacircrr.com
Escola Educa www.escolaeduca.org
Escola Superior d'Art Dramàtic www.institutdelteatre.org
Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya www.xtec.es/escrbcc
Escola Superior de Música de Catalunya www.esmuc.cat
Escola Superior de Tècniques de les Arts de l'Espectacle www.institutdelteatre.org
Federació Europea d'Escoles de Circ www.fedec.eu
Flic Flac Circ www.bcn.es/escolacasas/curs1011/flicflac
Institut Català de les Qualificacions Professionals www.gencat.cat
Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona www.ub.edu/ice
Institut del Teatre www.institutdelteatre.org
Institut Municipal d'Educació de Barcelona w110.bcn.cat/portal/site/Educacio
Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya www.inefc.cat
Instituto Nacional de las Cualificaciones www.educacion.gob.es/educa/incual/ice_incual.html
La Central del Circ www.lacentraldelcirc.cat
La Roda d'espectacles www.fundaciolaroda.cat
Le Plus Petit Cirque du Monde www.lepluspetitcirquedumonde.fr
Moviment Educatiu del Maresme www.memcat.org
PARADA Foundation www.paradaromania.ro
Sorin Sirkus www.sorinsirkus.fi
Tot Circ www.totcirc.com
Tub d'Assaig www.tubdassaig.com
Universitat Europea de Madrid www.uem.es
Zaltimbanq' www.zaltimbanq.lu
Zirkolika www.zirkolika.com

Annex 2

Proposta d'etapes de formació per a la implementació del circ a la societat catalana

DOCÈNCIA			ETAPES DE FORMACIÓ					
Circ i professió	Circ i educació	Circ i societat	Circ i professió	Circ i educació	Circ i societat	Incidència		
<ul style="list-style-type: none"> Títol CF o reconeixement de formació en circ (nivells descoberta, aprenentatge i coneixement) Títol superior o reconeixement de formació superior en circ (nivells domini i virtuosisme) 	<ul style="list-style-type: none"> Professor educació física Postgrau d'Arts escèniques (horari lectiu) Títol CF o reconeixement de formació en circ (horari no lectiu) Títol o reconeixement de professor de formació superior en circ nivells domini i virtuosisme) 	<ul style="list-style-type: none"> Títol CF o reconeixement de formació en circ 						
			Tallers	Jornades	Circ Social Circ Familiar	Espectador Pràctica lúdica		
			Escola infantil Escola juvenil	Formació d'adults	Educació Formal (primària) Educació no reglada (extraescolars a primària i secundària)	Circ Social Circ Lleure	Creacions pròpies (petit format) Pràctica lúdica	
			Formació professional reglada (FP) Cicles formatius grau mitjà (CF)	Escola preparatòria reconeguda Formació d'adults	Batxillerat artístic Educació reglada (secundària i batxillerat)	Educació reglada (extraescolars a secundària)	Circ Social (projectes específics)	Creació companyies amateurs Pràctica amateur
			Formació professional reglada (FP) Cicles formatius grau superior (CF)	Formació professional reconeguda (FP)	Formació de formadors	Formació contínua i recicletge	Transmissió familiar	Creació companyies professionals Artista circ Docència
				Escola superior	Formació de formadors	Formació contínua i recicletge	Transmissió familiar	Creació companyia, Fires Artista circ Docència

Agraïm la col·laboració a totes les entitats i persones que han participat en les jornades i molt especialment als integrants de les taules, que han contribuït en l'elaboració d'aquest document.

Per part del sector:

Aurora Álvarez
Laia Alzueta
Tere Celis
Carmen Fructuoso
Toni Llotge
Joan López
Andrea Martínez
Mercè Mateu
Anna Montserrat
Anne Morin
Manolo Pérez
Anna Pujol

Per part del CoNCA:

Vicepresidenta primera:
Pilar Parcerisas

Director:

Norbert Tomàs

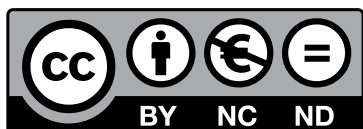
Coordinació:

Ramon Castells

Edició:

Mireia Domènech

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de reconeixement no comercial 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi la font.

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, CoNCA
Portal de Santa Madrona, 6-8, 2n
08001 Barcelona
Telèfon: 93 316 27 86
www.conca.cat

**L'estat actual de la formació de circ a Catalunya.
Propostes de recorreguts formatius**

Col·lecció: Informes CoNCA, n°3

Barcelona, febrer de 2012

Correcció lingüística: La Correccional i Anna Balaguer
Disseny i maquetació: Bisdixit, www.bisdixit.com
Impressió: Fundació Ampans – Servei d'impremta
Dipòsit legal: B-10467-2012